

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΕΥΔΕΙΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ Διακρατική έκθεση



Συντάκτης εταίρος: BUPNET Γερμανία | Ημερομηνία προετοιμασίας: Νοέμβριος 2022



BUPNET



Co-funded by
the European Union

Το περιεχόμενο της παρούσας δημοσίευσης αντιπροσωπεύει τις απόψεις του συγγραφέα και είναι αποκλειστικά δική του/της ευθύνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Πίνακας περιεχομένων

1. Περίληψη	2
Μέρος Ι: Πορίσματα και ανάλυση σχετικά με τη χώρα	6
2. Κατάσταση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού των ηλικιωμένων στην Ευρώπη	6
2.1. Γερμανία	6
2.2. Αυστρία	13
2.3. Σλοβενία	21
2.4. Ιταλία	25
2.5. Κύπρος	30
2.6. Ελλάδα	32
Μέρος ΙΙ: Διακρατική ανάλυση	39
3. Αντίληψη των ηλικιωμένων για τις ψευδείς ειδήσεις και την κριτική σκέψη	39
4. Ηλικιακά ευαίσθητη διδακτική και μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων μαθητών	47
5. Κύριες ανάγκες των εκπαιδευτών ενηλίκων	62
6. Βέλτιστες πρακτικές και παγίδες	66
7. Κατάλογος πόρων	75

1. Συνοπτική παρουσίαση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης του Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) **2020**, τα τελευταία 4 χρόνια παρατηρείται ότι: "το επίπεδο των ψηφιακών δεξιοτήτων συνέχισε να αυξάνεται με αργούς ρυθμούς, φθάνοντας στο 58% των ατόμων που έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, στο 33% με ψηφιακές δεξιότητες ανώτερες των βασικών και στο 61% των ατόμων που έχουν τουλάχιστον βασικές δεξιότητες χρήσης λογισμικού. Οι δείκτες δεξιοτήτων επηρεάζονται έντονα από κοινωνικοδημογραφικές πτυχές. Για παράδειγμα, το 82% των νέων ατόμων (16-24), το 85% των ατόμων με υψηλή τυπική εκπαίδευση, το 68% των εργαζομένων ή αυτοαπασχολούμενων και το 87% των φοιτητών έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες. Αντίθετα, **μόνο το 35% των ατόμων ηλικίας 55-74 ετών και το 30% των συνταξιούχων και των άεργων διαθέτουν βασικές δεξιότητες**".¹

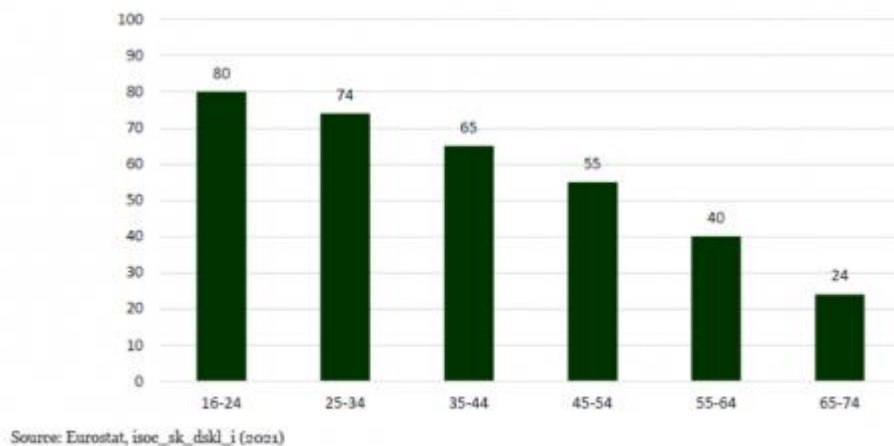


Figure 1: Individuals who have basic or above basic overall digital skills by age groups, % of age groups, EC-27, 2019

Αυτό το υψηλό ποσοστό χρηστών του διαδικτύου ηλικίας 55+ με βασικές δεξιότητες γραμματισμού σημαίνει επίσης ότι πολλοί/ες ηλικιωμένοι/ες δυσκολεύονται να αναζητήσουν έγκυρες πηγές, και συχνά απλώς καταναλώνουν πληροφορίες χωρίς να ασχολούνται κριτικά με

¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-human-capital>

αυτές. Δεν είναι πλήρως ικανοί/ες να διακρίνουν τις αληθείς από τις ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο. Ενώ άνθρωποι όλων των ηλικιών πέφτουν θύματα ψευδών ειδήσεων, πολυάριθμες μελέτες έχουν δείξει ότι οι ηλικιωμένοι/ες είναι πιο ευάλωτοι/ες από τους/τις νέους/ες στο να πιστεύουν και να μοιράζονται ψευδείς ειδήσεις και ψηφιακή παραπληροφόρηση. Ενώ ο ψηφιακός γραμματισμός και ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης θίγεται όλο και περισσότερο στην τάξη για να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές/τριες είναι συνειδητοί και κριτικοί δέκτες πληροφοριών, πρέπει τώρα να επανεξετάσουμε την προσέγγισή μας για τον ψηφιακό γραμματισμό των ηλικιωμένων (65+), των γενεών που έχουν ζήσει τη δραστική μετάβαση από την κουλτούρα των εντύπων στην κουλτούρα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων ψηφιακού αλφαριθμητισμού θα πρέπει να επεκταθεί πέρα από την απόκτηση βασικών ικανοτήτων χειρισμού έξυπνων συσκευών στην ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, της κριτικής σκέψης και της ικανότητας εντοπισμού αξιόπιστων διαδικτυακών πληροφοριών. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν επίσης με την ανασκόπηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ των ηλικιωμένων από τους Rasi et al (2020)² και με την έκθεση DESI 2020. Προτείνουν τον στρατηγικό σχεδιασμό και την εφαρμογή πιθανής κατάρτισης για την ενίσχυση των ψηφιακών ικανοτήτων και του ψηφιακού γραμματισμού των ηλικιωμένων με δεξιότητες λογισμικού και με χρήση του διαδικτύου.

Για το λόγο αυτό, το έργο **SAFE (Seniors' Anti-Fake Education)** απευθύνεται ειδικά στους/στις ηλικιωμένους/ες, καθώς έχουν διαφορετικές διαθέσεις στην αλληλεπίδραση με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε σύγκριση με τους/τις νέους/ες. Οι εταίροι του SAFE πιστεύουν ότι οι προκλήσεις του σημερινού διαδικτύου και η **ραγδαία ανάπτυξη των ψευδών ειδήσεων την τελευταία δεκαετία απαιτούν μια νέα προσέγγιση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού**. Ως εκ τούτου, το έργο **SAFE** θίγει την πρόκληση της παροχής δεξιοτήτων κριτικής σκέψης για την πλοήγηση στις πιθανές παγίδες με τη χρήση διαδικτυακών πηγών και μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο για ηλικιωμένους/ες μέσω της παροχής ενός καινοτόμου προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών/τριών (TTT) για εκπαιδευτές/τριες

² <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0741713620923755>

ενηλίκων που εργάζονται με ηλικιωμένους/ες, μιας σειράς εργαστηρίων για ηλικιωμένους/ες εκπαιδευόμενους/ες και ενός διαδικτυακού κόμβου πληροφόρησης και μάθησης και για τις δύο ομάδες-στόχους.

Στην παρούσα έκθεση, ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης νοείται ως η "ικανότητα πρόσβασης, κριτικής κατανόησης και αλληλεπίδρασης με τα μέσα ενημέρωσης", η οποία "επιτρέπει στους πολίτες όλων των ηλικιών να περιηγηθούν στο σύγχρονο ειδησεογραφικό περιβάλλον και να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις".³

Ο όρος fake news/ψευδείς ειδήσεις είναι πιο δύσκολο να κατανοηθεί. Συνήθως περιγράφεται ως "αναφερόμενος σε ένα "φάσμα τύπων πληροφοριών". Αυτό περιλαμβάνει τις λεγόμενες "μορφές χαμηλού κινδύνου", όπως ο κομματικός πολιτικός λόγος και οι παραπλανητικοί τίτλοι. Ωστόσο, περιλαμβάνει επίσης πιο υψηλού κινδύνου πρακτικές, όπως η χρήση κακόβουλων κατασκευών με τη χρήση αυτοματοποιημένων τεχνικών ενίσχυσης που χρησιμοποιούνται από διάφορους φορείς, για παράδειγμα για να διεισδύσουν σε βασικές ομάδες ή για να επηρεάσουν και να υπονομεύσουν τις δημοκρατικές διαδικασίες σε χώρες της ΕΕ".⁴

Οι δεξιότητες νοούνται ως: "ικανότητα χρήσης των γνώσεων, δεξιοτήτων και προσωπικών, κοινωνικών ή/και μεθοδολογικών στάσεων, σε καταστάσεις εργασίας ή σπουδών και στην επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη"⁵. Ως ηλικιωμένοι/ες ορίζονται οι ηλικίες 65+.

Η παρούσα διακρατική έκθεση βασίζεται σε έξι εθνικές εκθέσεις από την Αυστρία, την Κύπρο, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Σλοβενία, οι οποίες εκπονήθηκαν το καλοκαίρι του 2022. Προσπαθεί να συνδυάσει τα αποτελέσματα από αυτές τις έξι εκθέσεις και να αποτυπώσει τις

³ Audiovisual and Media Services Policy. (2019): Media Literacy', Audiovisual and Media Services Policy (Unit I.1). <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/media-literacy>.

⁴ https://digitol.eu/wp-content/uploads/2020/09/DIGITOL_Overall_Report_.pdf.

⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2008.

τάσεις σε αυτό το πλαίσιο. Βασιζόμενη σε αυτό, θα προσφέρει προτάσεις για την ανάπτυξη ενός προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών/τριών για εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων και μιας σειράς εργαστηρίων που απευθύνονται σε ανώτερους/ες εκπαιδευόμενους/ες.

Δεδομένου ότι η κατάσταση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού και η κατάσταση όσον αφορά την ευαισθητοποίηση των ηλικιωμένων σε θέματα ψευδών ειδήσεων διαφέρει από χώρα σε χώρα, δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν γενικά συμπεράσματα από το μέρος I, όπως συμβαίνει με τα διάφορα κεφάλαια του μέρους II. Αντίθετα, το μέρος I έχει ως στόχο να καταδείξει τις διαφορετικές καταστάσεις του ψηφιακού αλφαριθμητισμού μεταξύ των ηλικιωμένων στις επιμέρους χώρες εταίρους.

Μέρος Ι: Πορίσματα και ανάλυση σχετικά με τη χώρα

2. Κατάσταση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού των ηλικιωμένων στην Ευρώπη

Η έρευνα δείχνει ότι υπάρχει αυξανόμενη συνειδητοποίηση σε όλη την Ευρώπη ότι η μεγαλύτερη γενιά συχνά παραμελείται όταν πρόκειται για ψηφιακή εκπαίδευση. Κατά συνέπεια, η κατάσταση της εκπαίδευσης στον ψηφιακό γραμματισμό των ηλικιωμένων μαθητών/τριών ηλικίας +65 ετών αυξάνεται και στις 6 χώρες-εταίρους. Τα κεφάλαια που ακολουθούν δίνουν μια επισκόπηση της κατάστασης στη Γερμανία, την Αυστρία, τη Σλοβενία, την Ιταλία, την Κύπρο και την Ελλάδα. Παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το τι γίνεται σε αυτές τις χώρες για τη βελτίωση της γενικής κατάστασης ευαισθητοποίησης των ηλικιωμένων μαθητών/τριών όσον αφορά τις ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Περιγράφει μέτρα και πρωτοβουλίες, όπως εθνικά σχέδια και στρατηγικές που έχουν αναληφθεί για τη βελτίωση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού των ηλικιωμένων, και καταγράφει πρωταθλητές/τριες και ενδιαφερόμενους/ες φορείς, όπως κυβερνήσεις και υπουργεία, οργανώσεις και ΜΚΟ, κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων και εκπαιδευτικές υπηρεσίες, συνδικάτα και ιδιωτικές εταιρείες. Επιπλέον, το μέρος Ι δείχνει πού πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές προσφορές, έργα και πρωτοβουλίες στις αντίστοιχες χώρες.

2.1. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Το 2020, το Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογενειακών Υποθέσεων, Ηλικιωμένων, Γυναικών και Νεολαίας) δημοσίευσε την 8η

Έκθεση για τη Γήρανση, εστιάζοντας στους/στις ηλικιωμένους/ες και την ψηφιοποίηση⁶. Το γεγονός ότι αυτή η έκδοση της Έκθεσης Γήρανσης επικεντρώνεται στην ψηφιοποίηση αντανακλά τη σημασία που έχει το θέμα για τα άτομα προχωρημένης ηλικίας σήμερα στη Γερμανία. Η έκθεση συζητά τις προκλήσεις που έχει η ψηφιοποίηση για τις ηλικιωμένες γενιές και αναζητά απαντήσεις για το πώς να χειριστούμε την ψηφιοποίηση πιο φιλικά προς την ηλικία. Αναπτύσσει τις ποικίλες εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας στον καθημερινό κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των εφαρμογών των ηλικιωμένων. Αυτές είναι: επικοινωνία με την οικογένεια και τους/τις φίλους/ες (κοινωνική πλευρά της ψηφιοποίησης), καθημερινές εργασίες όπως ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές ή αγορές, στέγαση, χρήση συσκευών από τον τομέα της υγείας. Κατ' αρχήν, το σημαντικότερο κατά τη χρήση ψηφιακών συσκευών είναι η διατήρηση της ανεξαρτησίας και η κοινωνική ένταξη αυτής της ηλικιακής ομάδας. Η τελευταία είναι εξαιρετικά σημαντική, όπως αποδεικνύουν τα ευρήματα από όλες τις χώρες-εταίρους.

Σύμφωνα με την έκθεση, το 97% των ατόμων ηλικίας 43-48 ετών ήταν συνδεδεμένοι/ες στο διαδίκτυο στη Γερμανία (αναφερόμενοι/ες στο 2017), ενώ μόνο το 39,4% έως 80,9% της ηλικιακής ομάδας 67+ ήταν συνδεδεμένοι/ες στο διαδίκτυο κατά την ίδια περίοδο. "Όσον αφορά την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τη χρήση του, εξακολουθεί να υπάρχει ένα σαφές ψηφιακό χάσμα μεταξύ των νεότερων και των ηλικιωμένων. Οι ηλικιωμένοι/ες έχουν λιγότερη πρόσβαση στο διαδίκτυο και επίσης το χρησιμοποιούν λιγότερο συχνά από ό,τι οι νεότεροι/ες".⁷ Με βάση τα στοιχεία της 8^{ης} γερμανικής έρευνας για τη γήρανση, οι Huxhold και Otte δείχνουν ότι το 2017 οι άνθρωποι της μέσης ηλικίας (43 έως 60 ετών) είχαν σχεδόν καθολικά πρόσβαση στο διαδίκτυο (...) Το ποσοστό αυτό είναι επίσης υψηλό (πάνω από 80%) κατά την περίοδο γύρω από τη συνταξιοδότηση (ηλικίες 60 έως 72 ετών). Αντίθετα, από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μετά,

⁶ <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/159938/3970eeca3c3c630e359379438c6108/achter-altersbericht-langfassung-data.pdf>

⁷ https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/65804/ssoar-2019-huxhold_et_al-Internetzugang_und_Internetnutzung_in_der.pdf;jsessionid=97A072F99E2306946337024D1F6D852C?sequence=1.

το ποσοστό των ατόμων με πρόσβαση στο Διαδίκτυο είναι σημαντικά χαμηλότερο (73-78 ετών: 64,4%- 79-84 ετών: 39,4 τοις εκατό):⁸

Tabelle 1

Anteil der Personen im Alter von 43 bis 84 Jahren, die Zugang zum Internet haben, in den Jahren 2002 bis 2017, nach Alter (in Prozent)

	2002	2008	2011	2014	2017
43-48 Jahre	56,4	84,0	91,2	96,0	97,0
49-54 Jahre	50,1	74,9	84,6	94,7	97,3
55-60 Jahre	34,2	67,3	79,0	90,0	94,4
61-66 Jahre	17,2	51,0	70,2	79,7	89,4
67-72 Jahre	9,2	33,0	51,2	70,7	80,9
73-78 Jahre	5,8	17,3	28,0	45,4	64,4
79-84 Jahre	1,3	9,1	18,8	26,8	39,4

Quelle: Huxhold und Otte (2019). Datengrundlage: DEAS 2002-2017, gewichtet, (n2002= 4.247, n2008= 5488, n2.011= 3770, n2014= 7.278, n2017= 5.246). Die Altersgruppen sind so gewählt, dass jeweils sechs Geburtsjahrgänge zusammengefasst werden (bei der Altersgruppe 79-84 Jahren sind dies bei der Datenerhebung 2002 die Geburtsjahrgänge 1918-1923, bei der Datenerhebung 2008 die Geburtsjahrgänge 1914-1929 etc.). Damit wird erreicht, dass über die Datenerhebungen hinweg Personen aus nicht überlappenden Geburtsjahrgängen miteinander verglichen werden. Dadurch sind Veränderungen zwischen Datenerhebungen als Kohortenunterschiede interpretierbar.

Η έρευνα της 8η Έκθεση για τη Γήρανση δείχνει επίσης ότι η διαδικτυακή συμπεριφορά συνδέεται με το επίπεδο εκπαίδευσης στη Γερμανία. Αυτό δείχνει όχι μόνο τη σχέση μεταξύ ηλικίας και ψηφιοποίησης, αλλά και μια ισχυρή αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαίδευσης και ψηφιοποίησης. Επιπλέον, το φύλο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Από τις γυναίκες ηλικίας 80+, μόνο το 40% χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, γεγονός που έρχεται σε έντονη αντίθεση με το γεγονός ότι αποτελούν τα δύο τρίτα αυτής της ηλικιακής ομάδας. Ο λόγος για αυτό μπορεί να βρεθεί στις διαφορετικές εργασιακές βιογραφίες των ανδρών και των γυναικών αυτής της γενιάς, καθώς και στους ρόλους των δύο φύλων. Πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι χωρικοί παράγοντες, καθώς περισσότεροι/ες ηλικιωμένοι/ες είναι συνδεδεμένοι/ες στο διαδίκτυο στις αστικές περιοχές και λιγότεροι/ες στις αγροτικές περιοχές. Η κοινωνική απομόνωση, η οποία παίζει ούτως ή άλλως

⁸ <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/159916/9f488c2a406ccc42cb1a694944230c96/achter-altersbericht-bundestagsdrucksache-data.pdf>, σ. 63.

σημαντικό ρόλο για πολλούς/ες ηλικιωμένους/ες στις αγροτικές περιοχές της Γερμανίας, επιδεινώνεται από αυτό.

Οι αριθμοί από την 8η Έκθεση για τη Γήρανση μιλούν από μόνοι τους. Έχουν οδηγήσει σε μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση στη Γερμανία ότι η παλαιότερη γενιά συχνά παραμελείται όταν πρόκειται για την ψηφιακή εκπαίδευση. Τα τελευταία 20 χρόνια έχουν γίνει πολλά για τη βελτίωση της κριτικής ευαισθητοποίησης σχετικά με τον διαδικτυακό κόσμο για τις νεότερες γενιές. Μόλις πρόσφατα, η γερμανική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δημιούργησε ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών, προγραμμάτων, έργων και θέσεων που αντικατοπτρίζουν την ανάγκη ενσωμάτωσης και των ηλικιωμένων όσον αφορά την ψηφιοποίηση. Επιπλέον, ανατίθενται μελέτες για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την ψηφιακή ανθεκτικότητα και τον τρόπο αναγνώρισης των ψευδών ειδήσεων, οι οποίες απευθύνονται επίσης στους ηλικιωμένους/ες πολίτες.

Δεδομένου ότι τα άτομα ηλικίας 65+ δεν μεγάλωσαν με τα ψηφιακά μέσα και τις τεχνολογίες όπως οι νεότεροι/ες και ήρθαν αντιμέτωποι/ες με αυτά μάλλον αργά στην επαγγελματική τους ζωή, η κατάσταση είναι ελαφρώς διαφορετική από εκείνους/ες που μεγάλωσαν με τα ψηφιακά μέσα κατά τη διάρκεια του επαγγελματικού τους βίου. Καθώς αυτή η γενιά δεν θα μαθαίνει πλέον πώς να χρησιμοποιεί τα ψηφιακά μέσα και να αναπτύσσει τις σχετικές δεξιότητες σε επίσημα πλαίσια όπως η εργασία ή το σχολείο, οι εκπαιδευτικές προσφορές συχνά ξεκινούν σε διαφορετικό σημείο από ό,τι στην επαγγελματική ζωή. Προγράμματα και πρωτοβουλίες έχουν μάλλον δρομολογηθεί σε μη τυπικά περιβάλλοντα μάθησης (βιβλιοθήκες κ.λπ.), καθώς και στην άτυπη μάθηση στο χώρο εργασίας για να καλυφθεί το χάσμα.

Μέτρα και πρωτοβουλίες

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει δρομολογηθεί μεγάλος αριθμός άλλων μέτρων με σκοπό την ψηφιοποίηση και την ηλικία. Αναφέρονται μόνο μερικά από αυτά:

- Ένας από τους δύο μεγάλους γερμανικούς δημόσιους τηλεοπτικούς σταθμούς προσφέρει ένα πρόγραμμα εύρεσης γεγονότων (fact finder), το λεγόμενο ARD-Faktenfinder⁹. Οι ειδήσεις και τα πραγματικά θέματα ερευνώνται ανεξάρτητα σε υψηλό δημοσιογραφικό επίπεδο. Οι ενότητες είναι επίσης αφιερωμένες στις ψευδείς ειδήσεις και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μελέτες που συνέλεξε το BUPNET κατά τη διάρκεια σχετικών έργων δείχνουν ότι ιδίως η παλαιότερη γενιά εξακολουθεί να συλλέγει πληροφορίες από δημόσιους τηλεοπτικούς σταθμούς όπως το ARD και από έντυπα μέσα ενημέρωσης. Από την άποψη αυτή, το fact finder είναι σίγουρα προσανατολισμένο στις ομάδες-στόχους.
- Το 2021, η Γερμανία εισήγαγε επίσης τη θέση ενός/μια υπεύθυνου/ης για την επάρκεια των μέσων ενημέρωσης (Medienkompetenz-Beauftragter der Landesmedienanstalten). Η νέα θέση έχει ως στόχο τη δικτύωση, αλλά και την πειθώ των πολιτών να κάνουν περισσότερα στον τομέα της εκπαίδευσης στα μέσα ενημέρωσης. Οι προσφορές δεν απευθύνονται μόνο σε νέους/ες, αλλά και σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας.
- Κατά τη διάρκεια των ομοσπονδιακών εκλογών του 2021, το Ίδρυμα Ψηφιακών Ευκαιριών (Stiftung Digitale Chancen) δημοσίευσε επίσης μια εκπαιδευτική εκστρατεία με τίτλο Viewed factually - fit against fake news (= Εξετάζεται με βάση τα γεγονότα - ταιριάζει με τις ψεύτικες ειδήσεις) για ηλικιωμένους/ες με θέμα την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο.

Πρωταθλητές/τριες και ενδιαφερόμενοι φορείς

⁹ <https://www.tagesschau.de/faktenfinder>.

Ένας σημαντικός παίκτης στον τομέα αυτό είναι το προαναφερθέν Ίδρυμα Ψηφιακών Ευκαιριών. Έχει δρομολογήσει διάφορα έργα.¹⁰ Ένα από αυτά τα έργα ονομάζεται Ψηφιακή κινητικότητα στην τρίτη ηλικία (Digital Mobil im Alter). Στόχος του έργου είναι να δημιουργήσει και να αφυπνίσει την ικανότητα χρήσης των μέσων ενημέρωσης και την εμπιστοσύνη αυτής της ηλικιακής ομάδας στις δικές τους ικανότητες και έτσι να εντάξει τα άτομα ηλικίας 65+ στη σημερινή ψηφιακή κοινωνία. Για το σκοπό αυτό, το ίδρυμα ανέπτυξε επίσης τον οδηγό Digital Competencies for Older People (Ψηφιακές ικανότητες για ηλικιωμένους/ες). Με αυτόν τον οδηγό, το ίδρυμα θέλει να απευθυνθεί στους/στις εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων που υποστηρίζουν τους/τις ηλικιωμένους/ες στην απόκτηση των δεξιοτήτων που χρειάζονται για τη χρήση ψηφιακών εφαρμογών και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους. Νέο περιεχόμενο και ενημερώσεις διατίθενται συνεχώς για λήψη από τον ιστότοπο του έργου¹¹. Ένα άλλο παράδειγμα έργου είναι το έργο Γεμάτη ζωή (Voll im Leben).¹²

Οι σύντροφοι/ισσες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι οποίοι/ες εισήχθησαν κατά τη διαδικασία της ψηφιοποίησης, συνοδεύουν τους/τις ηλικιωμένους/ες στην πορεία τους προς το Διαδίκτυο, με έμφαση στην παροχή πρόσβασης των ηλικιωμένων στα κοινωνικά δίκτυα. Η Ψηφιακή Πυξίδα (DigitalKompass)¹³ προσφέρει σε αυτούς τους διαδικτυακούς οδηγούς, τους/τις μέντορες των μέσων ενημέρωσης και τους ψηφιακούς πρεσβευτές μια επισκόπηση των εθνικών και περιφερειακών προσφορών, καθώς και συνολικά περίπου 400 τοπικές πρωτοβουλίες διαδικτύου για ηλικιωμένους/ες και ευκαιρίες κατάρτισης σε εθνικό επίπεδο. Οι εκπαιδευτικές προσφορές λειτουργούν με μορφές όπως διαλέξεις, εθελοντές πιλότοι, νέοι/ες που βοηθούν ηλικιωμένους/ες, ηλικιωμένοι/ες βοηθούν ηλικιωμένους/ες κ.λπ.

¹⁰ Το οποίο μπορείτε να βρείτε εδώ: <https://www.digitale-chancen.de/content/sections/projekte.cfm/secid.145/secid2.148>.

¹¹ www.digital-mobil-im-alter.de.

¹² <https://www.frauenbund-augsburg.de/themen-projekte/voll-im-leben>.

¹³ <https://www.digital-kompass.de/aktuelles/digital-im-alter-wer-unterstuetzt-wo>.

Περαιτέρω ενδιαφερόμενοι/ες είναι:

- [Bundeszentrale für Politische Bildung](#)
- [Politik Digital](#)
- [Digitales Deutschland](#)
- [Deutsches Institut für Erwachsenenbildung](#)

Πού πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές προσφορές, τα έργα και οι πρωτοβουλίες;

Οι προσφορές πραγματοποιούνται σε πολλαπλά περιβάλλοντα. Πολλά γίνονται για τη βελτίωση του ίδιου του διαδικτύου όσον αφορά τους/τις ηλικιωμένους/ες. Οι πάροχοι καθιστούν διαθέσιμες στο διαδίκτυο προσφορές με χαμηλά εμπόδια ή ακόμη και χωρίς εμπόδια. Επιπλέον, διατίθενται διάφορα βοηθήματα, συχνά δωρεάν, για τη μεγέθυνση κειμένων και εικόνων και για τη ανάγνωση κειμένων δυνατά. Ο χειρισμός των ψηφιακών υπηρεσιών γίνεται επίσης όλο και πιο διαισθητικός, γεγονός που προκαλεί ανακούφιση στους/στις ηλικιωμένους/ες. Οι ακαδημίες και τα πρότυπα προγράμματα καθώς και τα μαθήματα επάρκειας των μέσων ενημέρωσης προσφέρουν προσωπικές εκδηλώσεις ενημέρωσης και κατάρτισης. Υλοποιούν φόρουμ όπως το Praxisforum: Digitale Kompetenzen Älterer stärken¹⁴. Δίκτυα όπως το Seniors on the Internet στοχεύουν στην ομαδοποίηση δραστηριοτήτων για την ενίσχυση των ικανοτήτων των ηλικιωμένων στα μέσα ενημέρωσης.

Το Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Volkshochschule) είναι σημαντικός παράγοντας στην εκπαίδευση ενηλίκων στη Γερμανία. Προσφέρει παραδοσιακή εκπαίδευση μαθημάτων και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για ηλικιωμένους/ες εκπαιδευόμενους/ες. Οι διάρκειες ποικίλλουν από μία συνεδρία 90 λεπτών έως προσφορές που καλύπτουν πολλές ενότητες.

¹⁴ [https://akademie2.lebenshaelfte.de/projekte/aelter-werden-in-unserer-digitalen-welt/praxisforum-12-02-19-digitale-kompetenzen-alterer-starken.](https://akademie2.lebenshaelfte.de/projekte/aelter-werden-in-unserer-digitalen-welt/praxisforum-12-02-19-digitale-kompetenzen-alterer-starken)

Ένας άλλος παίκτης είναι το Πανεπιστήμιο της Τρίτης Ηλικίας (Universität des Dritten Lebensalters), το οποίο όχι μόνο δημιουργεί προσφορές σε μεμονωμένα πανεπιστήμια, αλλά χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς σε εθνικό επίπεδο.

Στον ιδιωτικό τομέα, οι εταιρείες και οι αυτοαπασχολούμενοι/ες προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων πληροφορικής που απευθύνονται ειδικά στην ηλικιακή ομάδα 60+. Τα μαθήματα αυτά μπορούν να πραγματοποιούνται στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης ή σε εξωτερικούς χώρους, π.χ. σε κέντρα συναντήσεων ή σε εγκαταστάσεις ηλικιωμένων .¹⁵

Οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες μπορούν να λάβουν χώρα ως κλειστά, χρονικά περιορισμένα μαθήματα ή ως ανοικτή μορφή στην οποία μπορεί να συμμετάσχει οποιοσδήποτε/οποιαδήποτε ανά πάσα στιγμή. Οι τελευταίες είναι συνεχιζόμενα μαθήματα στα οποία οι συμμετέχοντες/ουσες μπορούν να φέρουν τις δικές τους ερωτήσεις ή προβλήματα πληροφορικής. Στη συνέχεια, αυτά συζητούνται και επιλύονται στο πλαίσιο της ομάδας.

Οι συμμετέχοντες/ουσες επιδιώκουν πολύ διαφορετικούς στόχους: Κάποιοι/ες θέλουν να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους για επαγγελματικούς λόγους, ενώ άλλοι/ες θέλουν να βελτιστοποιήσουν ιδιωτικούς τομείς της ζωής τους. Αυτό περιλαμβάνει τη χρήση του διαδικτύου για να μπορούν να κάνουν ηλεκτρονικές αγορές, ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές κ.λπ. Άλλοι/ες θέλουν να εξοικειωθούν με τα κινητά τηλέφωνα και τα κοινωνικά δίκτυα για να διατηρούν καλύτερη επαφή με την οικογένεια και τους/τις φίλους/ες τους. Η διάρκεια των μαθημάτων ποικίλλει. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν ξεπερνούν τις λίγες ώρες ή συνεδρίες.

2.2. ΑΥΣΤΡΙΑ

Το 2013, το Αυστριακό Ομοσπονδιακό Συμβουλευτικό Συμβούλιο για τους/τις ηλικιωμένους/ες συνέταξε ένα Σχέδιο για τους/τις ηλικιωμένους/ες, στο οποίο αναφέρεται η χαμηλή ικανότητα

¹⁵ <https://einfachdigitalesvermitteln.de/kursangebot-fuer-seniorenresidenzen>.

ψηφιακού γραμματισμού μεταξύ των ηλικιωμένων και ζητείται η παροχή προσαρμοσμένων προσφορών για την κατάρτιση των μέσων ενημέρωσης και της ψηφιακής ικανότητας.

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ανακήρυξε το 2019 ως "Έτος Ψηφιοποίησης" και εισήγαγε το "Πλαίσιο Ψηφιακής Επάρκειας για την Αυστρία - DigComp 2.2 AT", το οποίο βασίζεται στο Πλαίσιο Ψηφιακής Επάρκειας της ΕΕ. Το μοντέλο ψηφιακών δεξιοτήτων ορίζει ψηφιακές δεξιότητες σε έξι τομείς (βασικές αρχές και πρόσβαση, χειρισμός πληροφοριών και δεδομένων, επικοινωνία και συνεργασία, δημιουργία ψηφιακού περιεχομένου, ασφάλεια, επίλυση προβλημάτων). Από το καλοκαίρι του 2021, η Αυστρία παρέχει επίσης ένα εθνικό σύστημα πιστοποίησης ψηφιακών δεξιοτήτων (DigComp-CERT), παρόμοιο με τα συστήματα γλωσσικών δεξιοτήτων.



([Πλατφόρμα ψηφιακών δεξιοτήτων και θέσεων εργασίας](#), 2022)

Σε συνεργασία με το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Ψηφιακών και Οικονομικών Υποθέσεων και το Αυστριακό Συμβούλιο Ηλικιωμένων, η πρωτοβουλία Fit4Internet¹⁶ ξεκίνησε την εκπαίδευση για τη βελτίωση των (βασικών) ψηφιακών δεξιοτήτων της γενιάς 60+ σε όλη την Αυστρία. Το Fit4Internet είναι μια μη κερδοσκοπική ένωση που συνεργάζεται στενά με εταιρείες, ιδρύματα και οργανισμούς. Μέσω της πλατφόρμας, οι χρήστες/τριες μπορούν να αξιολογήσουν τις δικές τους ψηφιακές δεξιότητες με βάση το πλαίσιο ψηφιακών δεξιοτήτων για την Αυστρία, να δημιουργήσουν το δικό τους προφίλ ψηφιακών δεξιοτήτων και να ανακαλύψουν τις δεξιότητες και τις ελλείψεις τους. Οι χρήστες μπορούν να βρουν δωρεάν εξατομικευμένες εκπαιδευτικές ενότητες για να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στο πλαίσιο της ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου, της χρήσης smartphone/tablet, των διαδικτυακών σεμιναρίων/μαθημάτων ζουμ, του Google, του WhatsApp και του YouTube.

Η πρωτοβουλία ξεκίνησε με το δοκιμαστικό μάθημα "Ψηφιακός καφές" για ηλικιωμένους/ες πολίτες τον Οκτώβριο του 2018 σε δύο τοποθεσίες σε κάθε ομόσπονδο κρατίδιο. Ωστόσο, λόγω της κρίσης COVID-19, ακυρώθηκαν περαιτέρω μαθήματα και επί του παρόντος αναμένονται καλύτερες συνθήκες για τη συνέχιση των μαθημάτων. Εν τω μεταξύ, οι ηλικιωμένοι/ες χρήστες/τριες έχουν τη δυνατότητα να κατεβάσουν ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό.

digitaleSenior:innen¹⁷ (ψηφιακοί/ες ηλικιωμένοι/ες) είναι το σημείο εξυπηρέτησης για την ψηφιακή εκπαίδευση των ηλικιωμένων στην Αυστρία που χρηματοδοτείται από το ομοσπονδιακό υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας και Προστασίας των Καταναλωτών. Η προσφορά απευθύνεται σε εκπαιδευτικά ιδρύματα και εκπαιδευτές/τριες και αποσκοπεί στην υποστήριξη του σχεδιασμού και της υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων φιλικών προς τους/τις ηλικιωμένους/ες.

¹⁶ https://www.fit4internet.at/view/generation_60plus

¹⁷ <https://www.digitaleseniorinnen.at/>

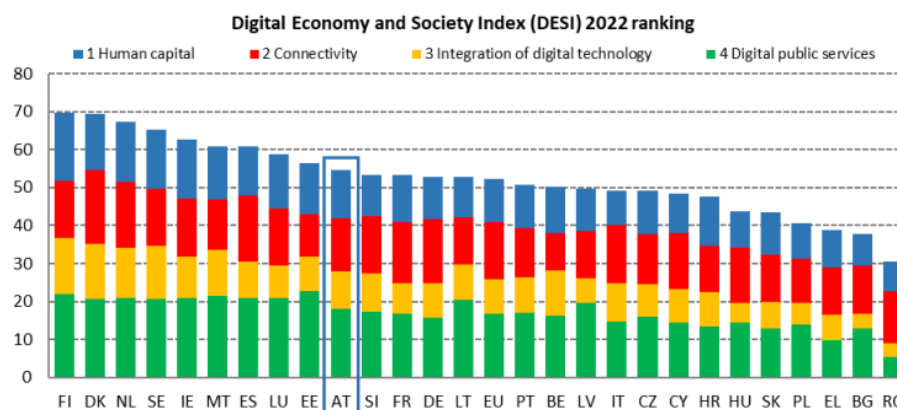
Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων παρέχει επίσης οικονομική στήριξη σε εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων για την απόκτηση δεξιοτήτων στο πλαίσιο της κατάρτισης ψηφιακών ικανοτήτων για ηλικιωμένους/ες.

Το Αυστριακό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Τηλεπικοινωνιών (ÖIAT)¹⁸, σε στενή συνεργασία με τον κρατικό τομέα και τις ΜΚΟ, εκτελεί διάφορα (ερευνητικά) έργα για την προώθηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού.

Άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς είναι τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, η Καθολική Υπηρεσία Εκπαίδευσης, η Ένωση ηλικιωμένων Αυστρίας (ÖSB), το κέντρο μάθησης του Αυστριακού Εμπορικού Επιμελητηρίου (WIFI) και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που προσφέρουν διάφορα προγράμματα κατάρτισης στο πλαίσιο του ψηφιακού αλφαριθμητισμού (βλ. παραπάνω) σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ορισμένα ιδρύματα αντέδρασαν στην κρίση COVID-19, η οποία αποκάλυψε μια γενική έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων μεταξύ των ηλικιωμένων, οι οποίοι είχαν δυσκολίες να εγγραφούν ηλεκτρονικά για εξετάσεις και άλλα ραντεβού. Ως απάντηση σε αυτό, π.χ. τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων ανέπτυξαν μαθησιακές προσφορές και διοργάνωσαν εργαστήρια με επίκεντρο τον ψηφιακό γραμματισμό για ηλικιωμένους/ες. Επίσης, το 2022, η Αυστρία κατατάχθηκε στη 10η θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ στον δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) και σημείωσε πρόοδο από την άποψη αυτή σύμφωνα με τον μέσο όρο της ΕΕ.

¹⁸ <https://www.oiat.at/>

	Austria		EU
	rank	score	score
DESI 2022	10	54.7	52.3



(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022)

Η Αυστρία κατατάσσεται στη 10η θέση μεταξύ των 27 κρατών μελών της ΕΕ στην έκδοση 2022 του Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI). Από το 2017 έως το 2022, η χώρα σημείωσε πρόοδο με μέσο ετήσιο σχετικό ρυθμό ανάπτυξης 8 ποσοστιαίων μονάδων όσον αφορά τους δείκτες του DESI, που συμβαδίζει με τον μέσο όρο της ΕΕ.

Πρωτοβουλίες

Ένα ανώτερο κολέγιο¹⁹ προσφέρει διάφορα μαθήματα και διαδικτυακά σεμινάρια με έμφαση στους υπολογιστές, τα smartphones και το διαδίκτυο (ηλεκτρονικές αγορές, προστασία δεδομένων) - με έδρα τη Βιέννη.

¹⁹ <https://www.seniorencolleg.at/>

Υπάρχουν ιδιωτικές συμβουλευτικές προσφορές²⁰ στη Βιέννη για ηλικιωμένους/ες (ατομικές και ομαδικές συνεδρίες για τη χρήση του διαδικτύου, των smartphones, των tablets...). Ορισμένες προσφορές είναι δωρεάν για τα μέλη της λέσχης. Για ατομική καθοδήγηση χρεώνουν μεταξύ 44 και 64 ευρώ.

Ένα τρέχον έργο Women.to.ring²¹ υλοποιήθηκε το 2021 από την Kokon, μια μη κερδοσκοπική οργάνωση που προσφέρει συμβουλευτική και κατάρτιση σχετικά με τη διδασκαλία ψηφιακών ικανοτήτων για γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας. Οργανώνεται κυρίως μέσω ενός συστήματος tandem.

Στο πλαίσιο του έργου "Media Competence of Women 60 plus"²² για λογαριασμό του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων, πολλές γυναίκες πήραν συνεντεύξεις σχετικά με τη χρήση των ψηφιακών μέσων. Η ιδέα των βιντεοπροσωπογραφιών είναι να ενθαρρύνουν τις ηλικιωμένες να ασχοληθούν με τα ψηφιακά μέσα και να δείξουν μια πολύπλευρη εικόνα των ηλικιωμένων γυναικών.

Το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας και Προστασίας των Καταναλωτών δημοσίευσε το 2017 ένα λεπτομερές φυλλάδιο που απευθύνεται στους/στις ηλικιωμένους/ες και εστιάζει, μεταξύ άλλων, στην ασφαλή επικοινωνία στο διαδίκτυο.²³

Η πόλη της Βιέννης παρέχει διάφορες πληροφορίες στον ιστότοπό της σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις, τα deep fakes και συμβουλές για τον χειρισμό τους.²⁴

Οι digitaleSenior:innen²⁵ (ψηφιακοί ηλικιωμένοι/ες) προσφέρουν στην ιστοσελίδα τους ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό, βίντεο, ενημερωτικά δελτία, δωρεάν εργαστήρια προπόνησης και μαθήματα

²⁰ <https://www.qualitaetszeit.at>

²¹ <https://www.kokon-frauen.com/>

²² <https://www.youtube.com/playlist?list=PLjdSE966k44a4yLAFooH4bpvZYIRlrXP>

²³ https://www.saferinternet.at/fileadmin/categorized/Materialien/Das_Internet_sicher_nutzen-WEB.pdf

²⁴ <https://www.wien.gv.at/medien/fake-news/fragen-und-antworten.html>

²⁵ <https://www.digitaleseniorinnen.at/>

κατάρτισης για εκπαιδευτές/τριες και προπονητές/τριες. Οι πόροι καλύπτουν μια ποικιλία θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις, τις φάρσες, το phishing και συμβουλές για την ικανή αξιολόγηση των πληροφοριών.

Η Α1 Ακαδημία Ηλικιωμένων²⁶ (A1 Seniorenakademie), που παρέχεται από τον πάροχο τηλεπικοινωνιών Α1, προσφέρει μια ποικιλία ψηφιακών εκπαιδεύσεων, συμπεριλαμβανομένων και μαθημάτων για την ασφάλεια στο διαδίκτυο.

Από το 2021, η Καθολική Υπηρεσία Εκπαίδευσης²⁷ (Katholisches Bildungswerk) προσφέρει ειδικές εκπαιδεύσεις που εστιάζουν στις ικανότητες χρήσης smartphone και tablet και έχουν ως επίκεντρο την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης.

Το Saferinternet²⁸ είναι μια πρωτοβουλία που χρηματοδοτείται εν μέρει από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συντονίζεται από το Αυστριακό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένων Τηλεπικοινωνιών (ÖIAT) σε στενή συνεργασία με τον κρατικό τομέα και τις ΜΚΟ. Απευθύνεται κυρίως σε παιδιά, νέους/ες, γονείς και εκπαιδευτικούς για την προώθηση της ασφαλούς και υπεύθυνης χρήσης των ψηφιακών μέσων. Στον ιστότοπό τους παρέχουν διαδικτυακά παιχνίδια, βίντεο, κουίζ και πληροφορίες σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την ασφάλεια στο διαδίκτυο. Τον Απρίλιο του 2022, παρείχαν μια δωρεάν σειρά διαδικτυακών σεμιναρίων για ενήλικες, καλύπτοντας επίσης πτυχές σχετικά με την ασφάλεια των κοινωνικών δικτύων.

Το Mimikama²⁹ είναι ένα διεθνές σημείο επαφής και μια ένωση για την εκπαίδευση σχετικά με την απάτη στο διαδίκτυο, τις ψευδείς ειδήσεις, την ασφάλεια των υπολογιστών και την προώθηση της παιδείας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ένα παρατηρητήριο για την παραπληροφόρηση.

²⁶ <https://a1seniorenakademie.at/>

²⁷ <https://bildung.graz-seckau.at/einrichtung/202>

²⁸ <https://www.saferinternet.at/>

²⁹ <https://www.mimikama.at/ueber-uns/>

Η Watchlist Internet³⁰ είναι μια ανεξάρτητη πλατφόρμα πληροφόρησης σχετικά με τις διαδικτυακές παγίδες και απάτες στην Αυστρία. Παρέχει πληροφορίες σχετικά με τρέχουσες υποθέσεις απάτης στο διαδίκτυο και συμβουλές για το πώς μπορεί κανείς να προστατευτεί από τις κοινές απάτες.

Παρά τη μεγάλη ποικιλία προσφορών, υπάρχουν μόνο λίγες πρωτοβουλίες που εστιάζουν στην ικανότητα πληροφόρησης και στις ψευδείς ειδήσεις. Οι εκπαιδεύσεις σχετικά με την κριτική σκέψη και τις ψευδείς ειδήσεις φαίνεται να αντιμετωπίζονται κυρίως ως δευτερεύοντα θέματα στο πλαίσιο των περισσότερων προσφορών κατάρτισης για την ψηφιακή επάρκεια που απευθύνονται σε ηλικιωμένους/ες. Οι πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στη βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων των ηλικιωμένων επικεντρώνονται κυρίως στη χρήση των smartphones, των tablets και των υπολογιστών, εν μέρει δε και στην ασφάλεια της πληροφορικής (κρυπτογράφηση δεδομένων, σάρωση από ιούς, προστασία από την κλοπή ψηφιακών δεδομένων). Τα προγράμματα κατάρτισης που αντιμετωπίζουν ειδικά το ζήτημα των ψευδών ειδήσεων είναι σπάνια.

Πού πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές προσφορές, τα έργα και οι πρωτοβουλίες;

Εκπαιδευτικές προσφορές για ηλικιωμένους/ες πραγματοποιούνται σε ιδιωτικά και δημόσια εκπαιδευτικά κέντρα, ενώσεις και ακαδημίες σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών προσφορών πραγματοποιείται επίσης διαδικτυακά μέσω διαδικτυακών σεμιναρίων και μαθημάτων ZOOM. Επιπλέον, ο εθνικός ραδιοφωνικός σταθμός της Αυστρίας (ORF) με υψηλό ποσοστό ακροατών 50+ παράγει και μεταδίδει τακτικά ρεπορτάζ με έμφαση στον ψηφιακό γραμματισμό. Επιπλέον, υπάρχει ποικίλο υλικό διαθέσιμο για δωρεάν λήψη από το διαδίκτυο, το οποίο παρέχεται από την κυβέρνηση ή από δημόσιες/ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Σε

³⁰ <https://www.digitalerkompass.at/>

ορισμένες πλατφόρμες, (π.χ. Fit4Internet), παρέχονται online βίντεο για μάθηση με αυρορυθμιζόμενο ρυθμό.

Συνήθως τα μαθήματα κατάρτισης παρέχονται με τη μορφή εφάπαξ μαθημάτων (2-3 ώρες) ή τακτικών εκπαιδευτικών συνεδριών σε διάστημα μερικών εβδομάδων, π.χ. η κατάρτιση για την άδεια χρήσης smartphone που παρέχεται από την Fit4Internet αποτελείται από 6 ενότητες των 3 ωρών. Τα δωρεάν βίντεο ηλεκτρονικής μάθησης αποτελούνται συνήθως από πολλά μικρότερα κλιπ διάρκειας 2-3 λεπτών ανά κλιπ.

Σε περιφερειακό επίπεδο, υπάρχουν ορισμένα τραπέζια τακτικών μελών που προσφέρουν άτυπη μάθηση σε διάφορα θέματα στο πλαίσιο των ψηφιακών ικανοτήτων.

2.3. ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Στη Σλοβενία, το ποσοστό των ατόμων που έχουν την ιδιότητα του συνταξιούχου και δεν διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες ανέρχεται σε 56% (ΕΕ-27 42%). Επίσης, το 57% των ατόμων ηλικίας 66-74 ετών δεν έχει χρησιμοποιήσει ποτέ το διαδίκτυο. Το γεγονός αυτό τοποθετεί τη Σλοβενία μεταξύ των χωρών με πολύ χαμηλή εκπαίδευση στον ψηφιακό αλφαριθμητισμό μεταξύ των ηλικιωμένων σε επίπεδο ΕΕ. Οι λόγοι γι' αυτό είναι κυρίως η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού, η ανεπαρκής διατομεακή και διεπιστημονική ολοκλήρωση, η έλλειψη κατάλληλων επιχειρηματικών μοντέλων και χρηματοδότησης και η ελλιπής ενημέρωση των χρηστών.

Υπάρχουν επίσης διάφοροι άλλοι λόγοι για την ανεπαρκή χρήση των τεχνολογιών ΤΠΕ από τον Σλοβενικό ηλικιωμένο πληθυσμό. Από τη γεωγραφική απόσταση και τη συνακόλουθη κακή προσβασιμότητα της τεχνολογίας, τη μείωση ή/και τις περιορισμένες σωματικές και πνευματικές ικανότητες, την άγνοια της ξένης γλώσσας, την άγνοια της χρήσης των συσκευών και τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, καθώς και τις οικονομικές δυσκολίες. Το βασικό πρόβλημα της ηλικιωμένης γενιάς είναι ότι δεν έχει ποτέ εξοικειωθεί επαρκώς με την τεχνολογία και τις εφαρμογές των ΤΠΕ.

Η επιτόπια έρευνα δείχνει ότι στη Σλοβενία υπάρχουν ελάχιστα υλικά ή στοιχεία για δραστηριότητες που βελτιώνουν γενικά την κατάσταση ευαισθητοποίησης των μαθητών της τρίτης ηλικίας όσον αφορά τις ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο/στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η πλειονότητα των δραστηριοτήτων που βελτιώνουν την κατάσταση ευαισθητοποίησης απευθύνεται στους/στις νέους/ες, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς. Κατά συνέπεια, οι στατιστικές³¹ αναλύουν κυρίως την κατάσταση στον νεανικό πληθυσμό. Υπάρχουν πολύ λίγες ενδείξεις ότι το θέμα της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι αφιερωμένο και σε μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού. Το <https://www.varninainternetu.si/> είναι ένας δικτυακός τόπος που παρέχει πληροφορίες σχετικά με την πρόληψη απάτης στο διαδίκτυο/στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο δικτυακός τόπος απευθύνεται στον γενικό πληθυσμό. Το <https://simbioza.eu/> είναι μια κοινωνική επιχείρηση και ένα διαγενεακό κέντρο που δημοσίευσε φυλλάδιο για την ασφαλή χρήση των κινητών τηλεφώνων κατά την τρίτη περίοδο της ζωής. Ο Σλοβενικός ψηφιακός συνασπισμός³² (digitalna.si) επικεντρώνεται στην επίτευξη ενός διατομεακού πολλαπλασιαστικού αντίκτυπου που επιταχύνει την ανάπτυξη της ψηφιακής κοινωνίας και αξιοποιεί τις ευκαιρίες για την ανάπτυξη των ΤΠΕ και του διαδικτύου. Ο συνασπισμός απευθύνεται επίσης σε ολόκληρο τον πληθυσμό.

Κατά τη χρήση της τεχνολογίας ΤΠΕ και τη γήρανση σε μια ψηφιακή κοινωνία, η Σλοβενία αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις:

- Ψηφιακός αναλφαριθμητισμός του ηλικιωμένου πληθυσμού
- Άγνοια, αντίσταση και δυσπιστία των χρηστών απέναντι στις νέες τεχνολογίες
- Ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η οποία διευρύνει το ψηφιακό χάσμα

³¹ <https://www.stat.si/StatWeb/en/News/Index/10122>.

³² <https://digitalna.si/en>.

- Ανεπαρκής κάλυψη και άνιση πρόσβαση στην τεχνολογία και τις υπηρεσίες σε σχέση με τη γεωγραφική θέση
- Κοινωνική απομόνωση μεγάλου αριθμού ηλικιωμένων στο οικιακό τους περιβάλλον
- Έλλειψη τεχνικής τυποποίησης και διασπορά των λύσεων
- Αποκλειστικός σχεδιασμός μεγάλου αριθμού υπηρεσιών και συσκευών
- Η γήρανση της κοινωνίας και η συνακόλουθη αυξανόμενη έλλειψη τυπικών εργαζομένων
- Η φροντίδα
- Υπερφόρτωση των άτυπων φροντιστών
- Ανεπαρκής σύνδεση μεταξύ των ενδιαφερόμενων ομάδων στο σχεδιασμό και την εφαρμογή νέων λύσεων και υπηρεσιών
- Μη συμπερίληψη των ηλικιωμένων στον συν-σχεδιασμό λύσεων

Πρωταθλητές/τριες και ενδιαφερόμενοι φορείς

Το Σλοβένικο Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Ενηλίκων (SIAE) είναι το κεντρικό δημόσιο ίδρυμα και ομπρέλα για την εκπαίδευση ενηλίκων στη Δημοκρατία της Σλοβενίας. Ο βασικός σκοπός της λειτουργίας του είναι η ανάπτυξη του τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων σύμφωνα με το ψήφισμα για το γενικό σχέδιο για την εκπαίδευση ενηλίκων στη Δημοκρατία της Σλοβενίας για την περίοδο 2013-2020 και άλλα εθνικά και ευρωπαϊκά στρατηγικά έγγραφα και κατευθυντήριες γραμμές ανάπτυξης για την εκπαίδευση ενηλίκων.

Συνολικά, περίπου 30 Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων παρέχουν μαθήματα πληροφορικής σε μαθητές/τριες μεγαλύτερης ηλικίας.

Το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας της Σλοβενίας³³ παρέχει επίσης εκπαίδευση ΤΠΕ σε ενήλικες εκπαιδευόμενους/ες. Τα Πανεπιστήμια Τρίτης Ηλικίας λειτουργούν στα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων ως ομάδα ενδιαφέροντος ενηλίκων με βάση τη δια βίου μάθηση, τη συνεργασία και την εθελοντική εργασία. Οι συμμετέχοντες/ουσες, οι μέντορες και οι συνεργάτες/τριες μοιράζονται τις γνώσεις, τις εμπειρίες, τις ιδέες και την κουλτούρα τους και κάνουν ό,τι μπορούν για να συμβάλουν στο δημιουργικό έργο της ομάδας μελέτης τους και του Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας στο σύνολό του. Επιπλέον, ορισμένα Σλοβενικά γηροκομεία διοργανώνουν εκπαίδευση πληροφορικής για τους ενοίκους τους.

Ένα χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο στη Σλοβενία έχει ως στόχο την εκπαίδευση εκπαιδευτών πληροφορικής στις απαιτούμενες ειδικές δεξιότητες για τη διδασκαλία ηλικιωμένων και τη δοκιμή διαφόρων προσεγγίσεων για την αύξηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού των ηλικιωμένων μαθητών/τριών.

Πού πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές προσφορές, τα έργα και οι πρωτοβουλίες;

Ως επί το πλείστον, οι εκπαιδευτικές προσφορές, οι πρωτοβουλίες και τα προγράμματα πραγματοποιούνται σε ιδρύματα εκπαίδευσης ενηλίκων, όπως τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η εκπαίδευση οργανώνεται από το Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων και μερικές φορές από κοινού με το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας.

Οι χρήστες/τριες είναι ηλικιωμένοι/ες που ενδιαφέρονται να αυξήσουν τις δεξιότητές τους στον ψηφιακό γραμματισμό. Η εκπαίδευση διαρκεί συνήθως 30 ώρες. Ένα από τα θέματα που καλύπτει συνήθως είναι η ασφάλεια στο διαδίκτυο. Το φεστιβάλ για την τρίτη περίοδο της ζωής, που

³³ <https://www.utzo.si/en/>

διοργανώνεται κάθε χρόνο στη Λιουμπλιάνα, καλύπτει ορισμένα θέματα σχετικά με τις ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο/στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στο Φεστιβάλ συμμετέχουν ενώσεις και σύλλογοι συνταξιούχων, πάροχοι εκπαίδευσης και κατάρτισης για ηλικιωμένους/ες.

2.4. ΙΤΑΛΙΑ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ISTAT 2019, το επίπεδο των ψηφιακών δεξιοτήτων των Ιταλών πολιτών είναι χαμηλό και προκαλεί συναγερμό. Το 42% των πολιτών δεν διαθέτει βασικές δεξιότητες και περισσότεροι/ες από ένα εκατομμύριο Ιταλοί (3,4%) δεν διαθέτουν καθόλου ψηφιακές δεξιότητες. Στην ηλικιακή ομάδα 65-74 ετών, το ποσοστό του πληθυσμού με τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες φτάνει μόλις το 15%.

Λιγότερο από το 70% του πληθυσμού είχε πρόσβαση στο διαδίκτυο κατά τους 3 μήνες που προηγήθηκαν της έρευνας ISTAT "Πολίτες και ΤΠΕ" 2019, αλλά μόνο το 54% έχει καθημερινή πρόσβαση σε αυτό. Υπάρχει χάσμα μεταξύ των περιοχών της χώρας με μεγάλες διαφορές μεταξύ του κέντρου-βορρά (71% έχει καθημερινή πρόσβαση) και του νότου (63%). Εξακολουθεί να υπάρχει χάσμα μεταξύ των δύο φύλων υπέρ των ανδρών (72% έναντι 64%), αλλά μέχρι την ηλικία των 44 ετών οι διαφορές αυτές είναι πολύ μικρές και εξαφανίζονται μεταξύ των ατόμων κάτω των 19 ετών.

Το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται κυρίως για ανταλλαγή μηνυμάτων (91%) και για κλήσεις και βιντεοκλήσεις, ενώ οι τραπεζικές υπηρεσίες (46%) και οι υπηρεσίες πληρωμών (40%) έχουν διείσδυση κάτω από 50%.³⁴

Πρωταθλητές/τριες και ενδιαφερόμενοι φορείς

³⁴ <https://repubblicadigitale.innovazione.gov.it/assets/docs/national-strategy-for-digital-skills.pdf>

Η "Στρατηγική Ιταλία 2025" του Υπουργείου Τεχνολογικής Καινοτομίας και Ψηφιοποίησης, και η πρωτοβουλία "Repubblica Digitale" διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο θέμα των ψηφιακών δεξιοτήτων.

Οι στόχοι της στρατηγικής είναι:

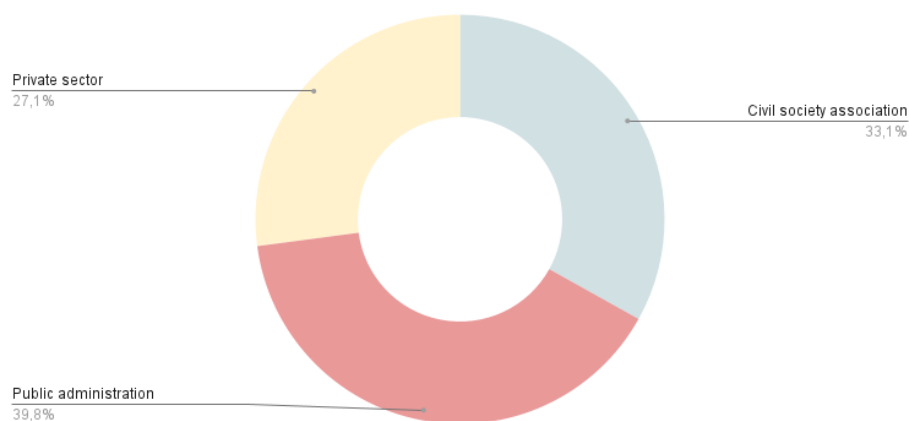
- Καταπολέμηση του πολιτιστικού ψηφιακού χάσματος που πλήττει τον ιταλικό πληθυσμό μέσω της υποστήριξης της πραγματικής ψηφιακής ένταξης,
- Υποστήριξη της ανάπτυξης ηλεκτρονικών δεξιοτήτων σε όλο τον κύκλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- Προώθηση της ανάπτυξης βασικών ικανοτήτων για το μέλλον και αύξηση του ποσοστού των ειδικών στις ΤΠΕ, ιδίως στις αναδυόμενες τεχνολογίες,
- Εξασφάλιση ότι το σύνολο του ενεργού πληθυσμού διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες για τις νέες ανάγκες και τους νέους τρόπους εργασίας,
- Βελτίωση, υποστήριξη και προώθηση μιας συνεργιστικής προσέγγισης όλων των πρωτοβουλιών για τις ηλεκτρονικές δεξιότητες.

Ορίστηκαν τέσσερις γραμμές παρέμβασης, σύμφωνα με τους τέσσερις πυλώνες του Ευρωπαϊκού Συνασπισμού για τις ψηφιακές δεξιότητες και την απασχόληση:

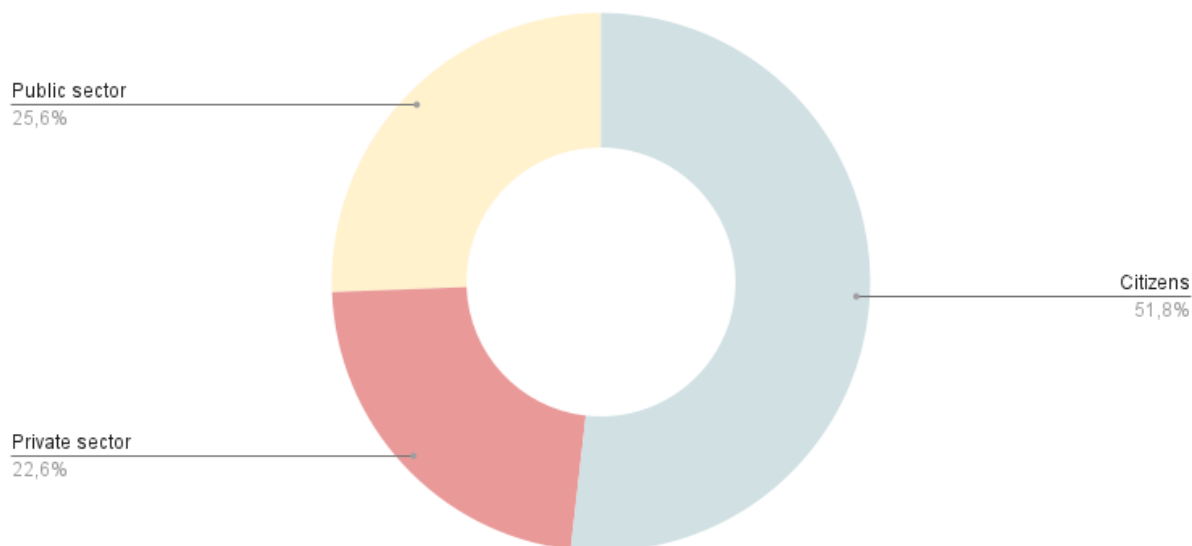
1. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και Κατάρτιση - για την ανάπτυξη ηλεκτρονικών δεξιοτήτων για τους/τις νέους/ες στο πλαίσιο των υποχρεωτικών εκπαιδευτικών κύκλων,
2. Ενεργό εργατικό δυναμικό - εξασφάλιση επαρκών ηλεκτρονικών δεξιοτήτων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων ηλεκτρονικής ηγεσίας,

3. Ειδικές δεξιότητες ΤΠΕ - για την ενίσχυση της ικανότητας της χώρας να αναπτύσσει δεξιότητες για νέες αγορές και νέες θέσεις εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στις αναδυόμενες τεχνολογίες και στις βασικές ικανότητες για τις μελλοντικές θέσεις εργασίας,
4. Πολίτες - ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων που απαιτούνται για την άσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη και την προώθηση της ενεργού συμμετοχής στη δημοκρατική ζωή.

Υποστηρικτές των πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της "Στρατηγικής Ιταλία 2025"



Αποδέκτες των πρωτοβουλιών



Πηγή: <https://repubblicadigitale.innovazione.gov.it/it/i-dati/>

Επιπλέον, υπάρχει το "Σχέδιο Ψηφιακή Ιταλία 2026", το οποίο στοχεύει να καταστήσει τουλάχιστον το 70% του πληθυσμού ψηφιακά ικανό έως το 2026. Βασίζεται σε δύο πυλώνες: Ο πρώτος αφορά τις ψηφιακές υποδομές και την υπερ-ευρυζωνική συνδεσιμότητα. Ο δεύτερος πυλώνας σχετίζεται με την ψηφιακή δημόσια διοίκηση. Ο γενικός στόχος είναι να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι πολίτες θα έχουν πρόσβαση σε γρήγορη συνδεσιμότητα, ώστε να επωφεληθούν από τις ψηφιακές ευκαιρίες.³⁵

Μέρος της Ψηφιακής Ιταλίας 2026, είναι η Ψηφιακή Δημόσια Υπηρεσία: 1000 νέοι/ες εθελοντές/ριες θα εκπαιδεύονται με σκοπό να ενεργούν ως "ψηφιακοί διευκολυντές" υπέρ των ατόμων που απέχουν πολύ από την ψηφιοποίηση για προσωπικούς ή κοινωνικούς λόγους- τουλάχιστον 3 εκατομμύρια πολίτες θα αποκτήσουν έτσι βασικές ψηφιακές δεξιότητες. Το έργο

³⁵ https://www.cci.lt/wp-content/uploads/2021/07/2_Digital-Italy-2026_08.06.21.pdf

περιλαμβάνεται επίσης στο πλαίσιο του PNRR (στο επιχειρησιακό σχέδιο της εθνικής στρατηγικής για τις ψηφιακές δεξιότητες) και του προγράμματος NextGenerationEU "Reskill and Upskill".

Πού πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές προσφορές, τα έργα και οι πρωτοβουλίες;

Από την ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων προκύπτει ότι ο ρόλος των πολιτικών στη δημιουργία δραστηριοτήτων που προωθούν την ενεργό γήρανση και υποστηρίζουν την κατάρτιση και την προσέγγιση των νέων μέσων, εξακολουθεί να παρουσιάζει ευκαιρίες ανάπτυξης: Από το σύνολο των δήμων του δείγματος, το ποσοστό των φορέων που δήλωσαν ότι έχουν σχεδιάσει ή προωθήσει εκπαιδευτικές δραστηριότητες για τους/τις ηλικιωμένους/ες ανέρχεται στο 67% - από αυτούς/ες, το 56% συμπεριέλαβε επίσης ευκαιρίες μάθησης στη χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική προσφορά.

Το πανόραμα χαρακτηρίζεται από την παρουσία μιας ποικιλίας πρωτοβουλιών κατάρτισης, αλλά και από μια έντονη εδαφική ετερογένεια. Από τη μία πλευρά, έχει διαπιστωθεί ότι τείνουν να συγκεντρώνονται σε περιοχές με μεγαλύτερη παρουσία κατοικιών, από την άλλη πλευρά, τείνουν να αφήνουν ακάλυπτες λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές, μικρούς δήμους όπου μπορεί να μην υπάρχουν πάντα πόροι ικανοί να ενεργοποιηθούν ανεξάρτητα.

Είναι επίσης απαραίτητο να σημειωθούν σαφείς διαφορές μεταξύ του Βορρά, του Κέντρου και του Νότου: λαμβάνοντας υπόψη όλες τις δραστηριότητες μάθησης για τους/τις ηλικιωμένους/ες που οργανώνονται ή προωθούνται από τους Δήμους. Το δείγμα δείχνει ότι το 43,6% αυτών των δραστηριοτήτων αναφέρεται σε δήμους της βόρειας Ιταλίας, το 33,3% σε δήμους της κεντρικής Ιταλίας και το 17,9% σε δήμους του νότου και των νησιών. Οι εδαφικές διαφορές κατά μήκος της χερσονήσου είναι αντιθέτως λιγότερο έντονες αν εξετάσουμε ειδικότερα τις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην πρόσβαση και τη χρήση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας από τους/τις ηλικιωμένους/ες. Ακόμη και αν οι δραστηριότητες κατάρτισης που προωθεί ο δημόσιος τομέας στη Νότια Ιταλία είναι πολύ χαμηλότερες σε σύγκριση με την υπόλοιπη χώρα,

ένα μεγάλο μέρος αυτών των δραστηριοτήτων σχετίζεται ακριβώς με το θέμα του ψηφιακού αλφαριθμητισμού των ηλικιωμένων.³⁶

2.5. ΚΥΠΡΟΣ

Λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, η κοινωνία των ηλικιωμένων της Κύπρου, που ορίζεται ως τα άτομα 65 ετών και άνω, είναι μια κατηγορία πληθυσμού που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε αριθμούς, η κοινωνία των ηλικιωμένων στην Κύπρο είναι:

- Ηλικιωμένοι/ες: 16,1% του συνολικού πληθυσμού το 2019 (155.800)
- Τάση γήρανσης: Κατά την περίοδο 2009-2019 ο πληθυσμός των ηλικιωμένων (65+) αυξήθηκε κατά 3,6%.
- Ζουν μόνοι: 17,6% των ηλικιωμένων ηλικίας 65 έως 74 ετών
- Οικονομικά ενεργοί/ες: 10,4% των ηλικιωμένων ηλικίας 65 έως 74 ετών
- Ταξίδια: 42,8% των ηλικιωμένων ηλικίας 65 έως 74 ετών

Σε σύγκριση με άλλα ευρωπαϊκά έθνη, ο ηλικιωμένος πληθυσμός στην Κύπρο είναι συνήθως λιγότερο εξοικειωμένος με το διαδίκτυο και τις ψηφιακές συσκευές. Το ποσοστό των ηλικιωμένων (65 έως 74 ετών) που χρησιμοποιούν τακτικά το διαδίκτυο (δηλαδή, που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα) είναι σταθερά χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ-28, σύμφωνα με τη Eurostat (2021). Αυτό δείχνει χαμηλότερο βαθμό διαδικτυακής δραστηριότητας, γεγονός που υποδηλώνει ότι η κοινότητα στο σύνολό της έχει χαμηλότερα

³⁶ <http://www.newwelfare.org/wp-content/pdf/N12.pdf#page=55>

επίπεδα ψηφιακού αλφαριθμητισμού και γνωρίζει λιγότερο τις πολιτικές προστασίας των καταναλωτών και των δεδομένων.

Επιπλέον, αναμένεται ότι οι πρόσφατες κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις θα έχουν σημαντική επίδραση, οδηγώντας σε αύξηση του ποσοστού των χρηστών μεγαλύτερης ηλικίας και της συχνότητας χρήσης του διαδικτύου. Για παράδειγμα, το Γενικό Σύστημα Υγείας (GHS), το οποίο τέθηκε σε λειτουργία το 2019, έχει μεταφέρει πολλές από τις λειτουργίες του στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων των εγγράφων, του προγραμματισμού ιατρικών ραντεβού, της επικοινωνίας, των πληρωμών κ.λπ. Επιπλέον, η πανδημία ανάγκασε πολλούς κυβερνητικούς οργανισμούς και τράπεζες να μεταφέρουν τις υπηρεσίες τους στο διαδίκτυο, γεγονός που αναμένεται να αυξήσει τη ζήτηση για ψηφιοποίηση μεταξύ όλων των δημογραφικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων.

Τα τελευταία χρόνια, οι βελτιώσεις όσον αφορά την κατάσταση της ευαισθητοποίησης των ηλικιωμένων μαθητών/τριών σχετικά με τις ψευδείς πληροφορίες προέρχονται κυρίως από ευρωπαϊκά προγράμματα και όχι από εθνικά προγράμματα και πρωτοβουλίες.

Επί του παρόντος, δεν υπάρχει επίσημο σύστημα που να υποστηρίζει την επικύρωση και την επαλήθευση ορισμένων ψηφιακών δεξιοτήτων. Οι ψηφιακές δεξιότητες αποτελούν μέρος της ευρύτερης κατηγορίας του όρου "βασικές δεξιότητες" (συμπεριλαμβανομένων των βασικών δεξιοτήτων γραμματισμού και των ήπιων δεξιοτήτων) που προωθούνται μέσω της εφαρμογής διαφόρων πολιτικών και συστάσεων της ΕΕ. Το NQF επικεντρώνεται σε επαγγελματικά και εκπαιδευτικά επίπεδα που απαιτούν ένα σύνολο δεξιοτήτων, γνώσεων και εμπειριών προς απόδειξη.

Εν κατακλείδι, η έρευνα γραφείου που διεξήχθη σχετικά με το θέμα των ψευδών ειδήσεων αποκάλυψε μια τεράστια έλλειψη εργαλείων για την εκπαίδευση των ηλικιωμένων ενηλίκων σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης γενικά, και ειδικά σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το διαδίκτυο.

Πού πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές προσφορές, τα έργα και οι πρωτοβουλίες;

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι υπάρχουσες εκπαιδευτικές προσφορές στην Κύπρο προέρχονται κυρίως από ευρωπαϊκά προγράμματα και διοικούνται από οργανισμούς και ΜΚΟ.

Επί του παρόντος, το [Κυπριακό Παρατηρητήριο Τρίτης Ηλικίας](#)³⁷ τρέχει διάφορες πρωτοβουλίες. Με βάση τις πολιτικές, τις ιδέες και τις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ο πρωταρχικός τους στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων, προωθώντας και προστατεύοντας παράλληλα τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Η οργάνωσή τους τονίζει τη σημασία της προσδοκίας για μια καλύτερη και πιο ικανοποιητική ποιότητα ζωής, προωθεί την υγιή γήρανση με μια ευρύτερη προοπτική και αναγνωρίζει την ηλικιακή ωριμότητα ως φυσιολογική πορεία της ζωής. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να υποστηριχθούν και να αναπτυχθούν πολιτικές και καλές πρακτικές, ώστε τα άτομα της τρίτης ηλικίας να μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη της ζωής τους, ιδίως όταν αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις που σχετίζονται με τη γήρανση.

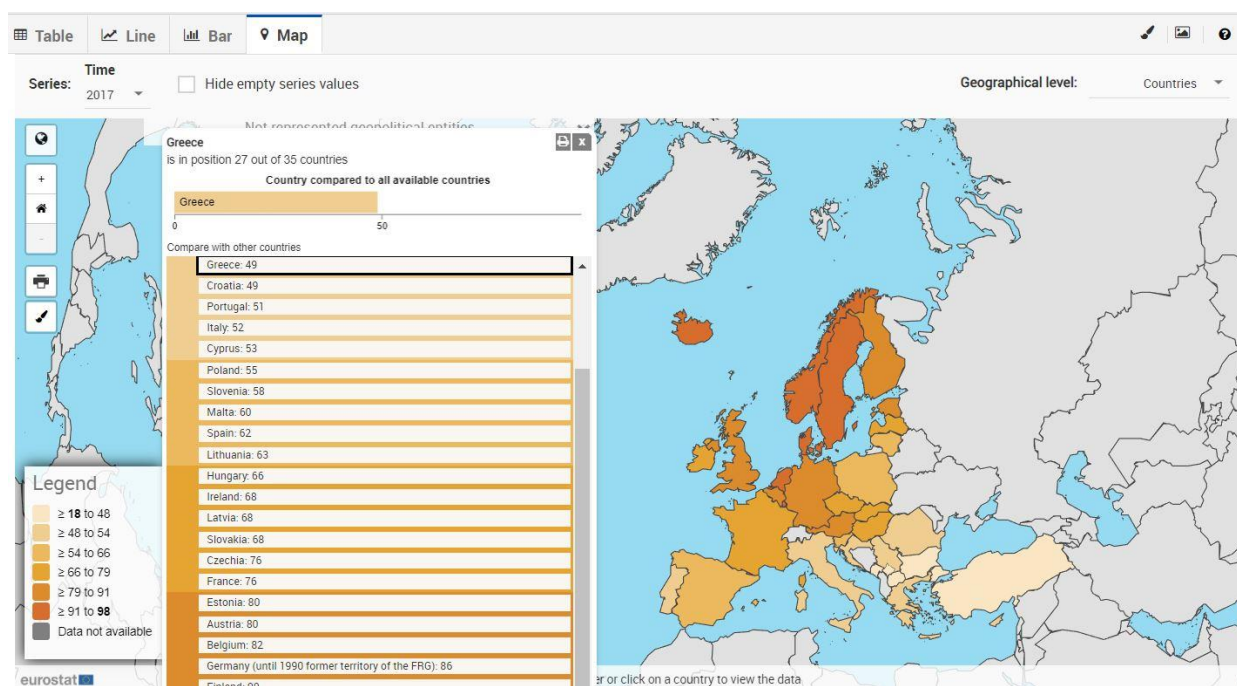
2.6. ΕΛΛΑΔΑ

Η εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης (ή η παιδεία στα μέσα ενημέρωσης) ορίζεται με πολλούς τρόπους στην Ελλάδα. Υπάρχει ένας κοινός τόπος μεταξύ όλων των διαφόρων μέσων μαζί με την απόκτηση νέων δεξιοτήτων στα μέσα για τη δημιουργική έκφραση μιας άποψης. Οι ορισμοί επικεντρώνονται στις ικανότητες κριτικής και αξιολόγησης των μηνυμάτων που λαμβάνουμε μέσω των μέσων ενημέρωσης. Η Ελλάδα υιοθετεί τον επίσημο ορισμό της ΕΕ, όπως αυτός συμφωνήθηκε για πρώτη φορά στην ανακοίνωση της ΕΕ COM (2007)833³⁸, δηλαδή "την ικανότητα πρόσβασης, κατανόησης και κριτικής αξιολόγησης διαφόρων πτυχών των μέσων και του περιεχομένου των μέσων και τη δημιουργία επικοινωνιών σε διάφορα πλαίσια".

³⁷ <https://www.ctaobservatory.org/en/to-idryma>

³⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0833&from=el>

Όσον αφορά τη χρήση του υπολογιστή, σύμφωνα με τη Eurostat (2017), το 49% των ατόμων ηλικίας 55 έως 64 ετών και το 21% των ατόμων ηλικίας 65 έως 74 ετών έχουν χρησιμοποιήσει τον υπολογιστή τους τελευταίους 12 μήνες.³⁹ Τα αντίστοιχα ποσοστά σχετικά με τη συχνότητα χρήσης του διαδικτύου (Eurostat, 2021) δείχνουν ότι το 64% των ατόμων ηλικίας 55 έως 64 ετών και το 32% των ατόμων ηλικίας 65 έως 74 ετών χρησιμοποιούν το διαδίκτυο.⁴⁰ Επομένως, είναι προφανές ότι όσο προχωρά η ηλικία του ελληνικού πληθυσμού, τόσο μειώνεται το επίπεδο χρήσης του υπολογιστή και του διαδικτύου.



Eurostat (2017), Χρήση του Διαδικτύου από άτομα ηλικίας 55 έως 64 ετών

Πρωταθλητές/τριες και ενδιαφερόμενοι φορείς

³⁹ Eurostat (2017), Individuals - computer use, online data code: ISOC_CI_CFP_CU, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CI_CFP_CU_custom_3101702/default/map?lang=en

⁴⁰ Eurostat (2021), Individuals - frequency of internet use, online data code: ISOC_CI_IFP_FU, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_CI_IFP_FU_custom_3101841/default/table?lang=en.

Η ελληνική κυβέρνηση, μέσω του [Ελληνικού Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης](#), εργάζεται προς αυτή την κατεύθυνση με έναν από τους κύριους τομείς παρέμβασης να είναι η εξάλειψη του ψηφιακού αποκλεισμού. Μέσω της Εθνικής Ψηφιακής Στρατηγικής 2016-2021⁴¹, η ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με φορείς που σχετίζονται με τις ΤΠΕ, παρέχει Μαζικά Ανοικτά Διαδικτυακά Μαθήματα (MOOCs) δίνοντας έμφαση σε δράσεις δια βίου μάθησης που εστιάζουν στις ΤΠΕ, με στόχο να δώσει σε κάθε Έλληνα/ίδα πολίτη την ευκαιρία να γίνει μέλος της ψηφιακής κοινωνίας ως ψηφιακός πολίτης. Η νεότερη πρωτοβουλία είναι η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025⁴² που στοχεύει να προωθήσει μέσω έργων και πρωτοβουλιών τις ψηφιακές δεξιότητες και το επίπεδο ικανοτήτων όλων των πολιτών.

Επιπλέον, το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα τρέχει ένα νέο πρόγραμμα με την ονομασία "Πρόγραμμα ενίσχυσης ψηφιακών δεξιοτήτων για ηλικιωμένους/ες και παιδιά"⁴³. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται α) στην παροχή υπηρεσιών ψηφιακής εκπαίδευσης και ψηφιακού γραμματισμού, καθώς και υποστήριξης σε θέματα πρόσβασης σε ψηφιακές υπηρεσίες, σε ηλικιωμένους/ες πολίτες σε 3 επιλεγμένους δήμους της χώρας και β) στην ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών να είναι αυτόνομα, ενεργά και υπεύθυνα μέλη της ψηφιακής κοινωνίας με τη βοήθεια των γονέων τους.

Στο πλαίσιο του προγράμματος "Πρόσβαση στον Ψηφιακό Κόσμο"⁴⁴, η λέσχη ΟΤΕ αναλαμβάνει δράσεις για τη μείωση του ψηφιακού χάσματος στις μεγάλες ηλικίες και την ισότιμη πρόσβαση όλων στις δυνατότητες της νέας ψηφιακής εποχής. Το πρόγραμμα το οποίο παρέχεται από τον οργανισμό [50plus Hellas](#) με στρατηγικό συνεργάτη την Cosmote, προσφέρει δωρεάν μαθήματα για 6 συνεχόμενα έτη σε άτομα 65+ σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται

⁴¹ http://www.opengov.gr/digitalandbrief/wp-content/uploads/downloads/2016/11/digital_strategy.pdf

⁴² <https://digitalstrategy.gov.gr/>.

⁴³ <https://ictplus.gr/programma-enisxysis-psifiakon-dexiotiton-ilikiomenon-kai-paidion-apo-to-yp-psifiakis-diakybernis/>

⁴⁴ <https://www.capital.gr/technology/3315478/cosmote-xekina-to-programma-prosbasi-ston-psifiako-kosmo>

σε εκπαιδευτικά κέντρα των συνεργαζόμενων δήμων της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης.

Επίσης, ο οργανισμός 50plus Hellas έχει υλοποιήσει τρία διαφορετικά προγράμματα ψηφιακής εκπαίδευσης για ηλικιωμένους/ες, με περίπου 12.000 συμμετέχοντες/ουσες. Τα άτομα που συμμετείχαν στο πρόγραμμα δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία και ήθελαν να εξοικειωθούν με τη χρήση του υπολογιστή και να μάθουν πώς να εκτελούν βασικές εργασίες, όπως η περιήγηση στο διαδίκτυο. Ένα από τα προγράμματα με την ονομασία "Εθελοντές Γνώσης"⁴⁵ παρέχει ψηφιακά μαθήματα από νέους/ες εθελοντές/ριες για ηλικιωμένους/ες.

Εν κατακλείδι, η ΜΚΟ "[People Behind](#)" παρέχει μαθήματα χρήσης tablet στο πλαίσιο του "Πανεπιστημίου της Τρίτης Ηλικίας". Επίσης, το "Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος" τρέχει ένα πρόγραμμα που περιλαμβάνει εκπαίδευση σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές για άτομα 65+⁴⁶, καθώς και αρκετοί δήμοι σε όλη τη χώρα.

Από την έρευνα γραφείου και την έρευνα πεδίου μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η κατάσταση της εκπαίδευσης στον ψηφιακό γραμματισμό για μαθητές/τριες μεγαλύτερης ηλικίας (+65) στην Ελλάδα είναι ελλιπής.

Πού πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές προσφορές, τα έργα και οι πρωτοβουλίες;

Το πρόγραμμα "Πρόσβαση στον Ψηφιακό Κόσμο"⁴⁷, το οποίο επικεντρώνεται στη μείωση του ψηφιακού χάσματος στις ηλικίες και στην ισότιμη πρόσβαση όλων στη νέα ψηφιακή εποχή, παρείχε δωρεάν μαθήματα για 6 συνεχή έτη σε ηλικιωμένους/ες κατοίκους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Τα μαθήματα λάμβαναν χώρα σε εκπαιδευτικά κέντρα των συνεργαζόμενων

⁴⁵ <https://www.50plus.gr/services/%ce%b5%ce%b8%ce%b5%ce%bb%ce%bf%ce%bd%cf%84%ce%ad%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b3%ce%bd%cf%8e%cf%83%ce%b7%cf%82-2012-2014/>

⁴⁶ <https://www.snfcc.org/ekdiloseis/mathimata-ypologiston-gia-atoma-65/3425>

⁴⁷ <https://www.capital.gr/technology/3315478/cosmote-xekina-to-programma-prosbasi-ston-psifiako-kosmo>

δήμων της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Δεν παρέχονται άλλα στοιχεία σχετικά με τους χρήστες.

Ο οργανισμός 50plus Hellas έχει υλοποιήσει τρία διαφορετικά προγράμματα ψηφιακής εκπαίδευσης για ηλικιωμένους/ες, με συνολικά περίπου 12.000 συμμετέχοντες/ουσες. Τα άτομα που συμμετείχαν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία και ήθελαν να εξοικειωθούν με τη χρήση του υπολογιστή και να μάθουν πώς να εκτελούν βασικές εργασίες, όπως η περιήγηση στο διαδίκτυο.

Ο οργανισμός "People Behind" που παρέχει μαθήματα με tablet στο πλαίσιο του "Πανεπιστημίου της Τρίτης Ηλικίας" είχε ξεκινήσει το 2020 τα μαθήματά του σε άτομα 65+ με φυσική παρουσία στα γραφεία του στην Αθήνα και τα συνέχισε μέσω Zoom, λόγω της πανδημίας. Όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ο οργανισμός παρείχε ένα μάθημα με την ονομασία "[Facebook 65+](#)", όπου οι συμμετέχοντες/ουσες μπορούσαν να μάθουν πώς να δημιουργούν ένα προφίλ στο Facebook, να συνομιλούν με φίλους/ες, να μοιράζονται περιεχόμενο κ.λπ. Το [Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας](#) είχε περισσότερους/ες από 400 ωφελούμενους/ες από όλη την Ελλάδα, με το 84% να είναι γυναίκες και το 16% άνδρες.

Η κύρια ομάδα-στόχος του έργου FI.DO αποτελείται από ηλικιωμένους/ες που έχουν ήδη ελάχιστες γνώσεις ψηφιακού αλφαριθμητισμού. Η γνώση αυτή, ωστόσο, πολύ συχνά προέρχεται μόνο από την πρακτική χρήση των σχετικών εργαλείων (smartphones, υπολογιστές κ.λπ.) και δεν υποστηρίζεται από ένα συγκεκριμένο θεωρητικό υπόβαθρο.

Συνολικά, το πρόγραμμα FI.DO σχεδιάζει να συμπεριλάβει στις δράσεις του 180 ηλικιωμένους/ες από τις τέσσερις συνεργαζόμενες χώρες που ανέπτυξαν το πρόγραμμα (Ελλάδα, Ιταλία, Πολωνία, Σλοβενία). Η κύρια ομάδα-στόχος θα συμμετάσχει στα τρία εργαστήρια (LiveLabs) που θα ξεκινήσουν από την άνοιξη του 2022 και τα οποία θα υποστηρίξουν την ανάπτυξη των κύριων εφαρμογών του.

Η άνοδος των ψευδών ειδήσεων αναδεικνύει τη διάβρωση των μακροχρόνιων θεσμικών προπυργίων κατά της παραπληροφόρησης στην εποχή του διαδικτύου. Η ανησυχία για το πρόβλημα είναι παγκόσμια. Ωστόσο, πολλά παραμένουν άγνωστα όσον αφορά τα τρωτά σημεία των ατόμων, των θεσμών και της κοινωνίας στις χειραγωγήσεις από κακόβουλους φορείς. Πολύ λίγες έρευνες έχουν διεξαχθεί σχετικά με το ελληνικό mediascape (Lazer et al. 2018).

Το Gianluca Corrola, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ψηφιακής Μάθησης, έθεσε το ερώτημα αν η παραπληροφόρηση θα μπορούσε να συνδεθεί με το χάσμα ψηφιακής εκπαίδευσης των ηλικιωμένων. Για το σκοπό αυτό πρότεινε τέσσερα μέτρα για τον μετριασμό του ζητήματος:

- αύξηση των ευκαιριών ψηφιακής κατάρτισης ώστε να προκληθεί αίσθημα ευθύνης κατά την αλληλεπίδραση με τις διαδικτυακές πληροφορίες
- να καταστεί η διδασκαλία των βασικών δεξιοτήτων υποχρεωτική από μικρή ηλικία
- να συνεργαστεί με τις εταιρείες μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τη δημιουργία ενός συστήματος βρόχων ανατροφοδότησης και βοήθειας σχετικά με τον τρόπο προστασίας των πολιτών από επιβλαβείς πληροφορίες
- διάδοση μιας κουλτούρας θετικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο μέσω της εκπαίδευσης στη δικτυακή δεοντολογία

Επιπλέον, ο Antonio Dell' Atti, συντονιστής του έργου DIGITOL, μοιράστηκε την εμπειρία μιας από τις πρωτοβουλίες που εστιάζουν στους/στις ηλικιωμένους/ες για την καταπολέμηση της επίδρασης και της διάδοσης των ψευδών ειδήσεων, αναπτύσσοντας τον ψηφιακό γραμματισμό των ηλικιωμένων και προωθώντας τις κοινές αξίες της ΕΕ μεταξύ των ηλικιωμένων πολιτών. Το DIGITOL χρησιμοποίησε καινοτόμες διαγενεακές εκπαιδευτικές πρακτικές και ενέπλεξε τους/τις ηλικιωμένους/ες σε μη τυπική εκπαίδευση και συνδιαμόρφωσε ευκαιρίες κατάρτισης.



Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτών ενηλίκων και των ηλικιωμένων στην έρευνα πεδίου, δεν υπάρχουν σήμερα αρκετές εκπαιδευτικές προσφορές, έργα και πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση στον ψηφιακό γραμματισμό. Αναφέρθηκε ότι την τρέχουσα περίοδο δύο οργανισμοί, η "50+ Hellas" και το Πανεπιστήμιο Ηλικιωμένων της "People Behind", προσφέρουν εκπαίδευση ψηφιακού γραμματισμού σε ηλικιωμένους/ες εκπαιδευόμενους/ες (+65) στην Ελλάδα. Οι συμμετέχοντες/ουσες και των δύο ομάδων στόχου, από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας, ανέφεραν ότι στο παρελθόν υπήρχαν δωρεάν μαθήματα από τους δήμους, καθώς και μαθήματα που διεξάγονταν από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος ή από το Τμήμα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Μέρος II: Διακρατική ανάλυση

3. Η αντίληψη των ηλικιωμένων για τις ψευδείς ειδήσεις και την κριτική σκέψη

Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει την αντίληψη των ηλικιωμένων για τις ψευδείς ειδήσεις: Γνωρίζουν την ύπαρξή τους και θεωρούν ότι οι ψευδείς ειδήσεις σχετίζονται με την καθημερινή τους ζωή; Πιστεύουν ότι μπορούν να ανιχνεύσουν τις ψευδείς ειδήσεις; Τι γνωρίζουν για τις ψευδείς ειδήσεις; Και πώς βλέπουν την κατάσταση οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων που εργάζονται με ηλικιωμένους/ες; Στο κεφάλαιο αυτό θα ζητηθούν επίσης οι συνέπειες για το πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, το οποίο θα επικεντρωθεί στον τρόπο εκπαίδευσης των ηλικιωμένων σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στο διαδίκτυο. Για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με το θέμα, οι εταίροι πήραν συνεντεύξεις από τουλάχιστον 10 ηλικιωμένους/ες και 5 εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων στη χώρα τους με βάση ημιδομημένες ερωτήσεις συνέντευξης. Παρόλο που παρεμβάλλονται πληροφορίες σχετικά με τη χώρα, εδώ και εκεί μπορούν να γίνουν γενικές δηλώσεις σχετικά με την ευαισθητοποίηση των ηλικιωμένων για τις ψευδείς ειδήσεις.

Η έρευνα γραφείου και οι συνεντεύξεις και στις έξι χώρες εταίρους έδειξαν ότι η πλειονότητα των ηλικιωμένων πολιτών είναι ενήμεροι/ες για τις ψευδείς ειδήσεις και την κριτική σκέψη όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το διαδίκτυο. Οι ηλικιωμένοι/ες σε όλες τις χώρες εταίρους μπορούσαν να απαντήσουν λίγο πολύ σωστά τι είναι οι ψευδείς ειδήσεις. Ταυτόχρονα, δεν ήταν σίγουροι αν έχουν συναντήσει ποτέ ψεύτικες ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, γεγονός που αποκαλύπτει μια σημαντική έλλειψη γνώσεων σχετικά με τις ψεύτικες ειδήσεις.

Οι αυστριακοί εταίροι της συνέντευξης που ήταν ενεργοί στο Facebook ήταν ενήμεροι/ες για το φαινόμενο των κοινωνικών bots και για την εσκεμμένη χειραγώγηση των ανθρώπων για πολιτικούς σκοπούς. Άλλοι γνώριζαν το φαινόμενο των "Clickbait"⁴⁸, των παραπονημένων φωτογραφιών ή/και των εντυπωσιακών τίτλων που προσπαθούν να προσελκύσουν τους/τις χρήστες/τριες του διαδικτύου στις γεμάτες διαφημίσεις ιστοσελίδες τους. Περισσότεροι/ες Αυστριακοί και Γερμανοί συνομιλητές/τριες είχαν μάλλον επιφυλακτική στάση απέναντι στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο μόνο με περιορισμένο τρόπο. Προτιμούν να ενημερώνονται από παραδοσιακές πηγές όπως τα έντυπα μέσα ενημέρωσης, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο και υποστηρίζουν ότι καταναλώνουν μόνο αξιόπιστες πηγές (γερμανικά Der Spiegel, ZEIT, Deutschlandfunk κ.λπ.), πράγμα που για αυτούς/ες σημαίνει ότι δεν κινδυνεύουν ιδιαίτερα να πέσουν θύματα ψευδών ειδήσεων. Αυτό που τους/τις ανησυχεί είναι ότι ακόμη και οι αξιόπιστες πηγές παρέχουν ενίοτε αμφισβητήσιμες πληροφορίες- οι πρόχειρες δηλώσεις δημιουργούν αμφιβολίες για το περιεχόμενο της αλήθειας- το ταχύτατα κινούμενο διαδίκτυο φαίνεται να αφαιρεί το χρόνο για επαγγελματική έρευνα.

Τα ευρήματα από συνεντεύξεις με Σλοβένους/ες ηλικιωμένους/ες ηλικίας 65+ έδειξαν ότι σε γενικό επίπεδο, οι ηλικιωμένοι/ες γνωρίζουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως το Facebook. Ορισμένοι/ες από αυτούς/ες τα χρησιμοποιούν ενεργά, αλλά όλοι/ες εξέφρασαν το φόβο τους ότι μπορεί να πέσουν θύματα απάτης. Επίσης, γνώριζαν τις διαδικτυακές απάτες και φοβόντουσαν να πέσουν θύματα χρησιμοποιώντας την ηλεκτρονική τραπεζική ή τις ηλεκτρονικές αγορές. Όσον αφορά τις ψευδείς ειδήσεις, οι Σλοβένοι/ες ηλικιωμένοι/ες έχουν εν μέρει σωστή αντίληψη για το τι είναι οι ψευδείς ειδήσεις. Η ερμηνεία τους για τις ψεύτικες ειδήσεις είναι ότι συνδέονται άμεσα με το να τους βλάψουν οικονομικά ή με κάποιο τρόπο να τους εξαπατήσουν για να κερδίσουν κάτι από την άλλη πλευρά. Ωστόσο, μόνο λίγοι/ες από αυτούς/ες σκέφτηκαν πέρα από αυτό και το συνέδεσαν με τις καθημερινές ειδήσεις στις εφημερίδες. Δεν συνέδεσαν

⁴⁸ "Clickbait" είναι ένα κείμενο ή μια [μικρογραφία συνδέσμου](#) που έχει σχεδιαστεί για να προσελκύσει την προσοχή και να δελεάσει τους χρήστες να ακολουθήσουν αυτόν τον σύνδεσμο και να διαβάσουν, να δουν ή να ακούσουν το συνδεδεμένο κομμάτι διαδικτυακού [περιεχομένου](#), το οποίο είναι συνήθως [παραπλανητικό](#), [εντυπωσιακό](#) ή με άλλο τρόπο [παραπλανητικό](#)". (<https://en.wikipedia.org/wiki/Clickbait>)

τόσο πολύ τη δημοσιογραφία με τις ψευδείς ειδήσεις, καθώς πίστευαν ότι αν κάτι προβάλλεται στην τηλεόραση πρέπει να είναι αληθινό (ή τουλάχιστον ένα μέρος του). Κυρίως, συνέδεαν τις ψευδείς ειδήσεις με τα μηνύματα spam. Κατά τη γνώμη τους, είναι πολύ σημαντικό να αναγνωρίζει κανείς τις ψευδείς ειδήσεις και όλοι/ες πίστευαν ότι μπορούσαν να αναγνωρίσουν τις ψευδείς ειδήσεις, τις οποίες θεωρούσαν "ψέμα". Ταυτόχρονα, οι συνεντεύξεις αποκάλυψαν μια μάλλον περιορισμένη ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης/στο διαδίκτυο. Πολλοί/ες ηλικιωμένοι/ες δεν φάνηκε να γνωρίζουν ότι ήδη πέφτουν συχνά θύματα ψευδών ειδήσεων. Ο σλοβενικός εταίρος LU Ptuj διαπίστωσε έτσι μια σημαντική ανάγκη για την αύξηση της ευαισθητοποίησης και της γνώσης των ηλικιωμένων για τις ψευδείς ειδήσεις.

Οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων στη Σλοβενία ανέφεραν επίσης ότι οι ηλικιωμένοι/ες γνωρίζουν τις ψευδείς ειδήσεις, αλλά δεν έχουν σαφή εικόνα για το τι είναι πραγματικά ψευδείς ειδήσεις. Λόγω αυτής της έλλειψης πληροφοριών, κάνουν τους/τις ηλικιωμένους/ες να φοβούνται τη χρήση πιο προηγμένων ψηφιακών λειτουργιών, όπως η πρόσβαση σε δημόσιες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές, ηλεκτρονικές κρατήσεις κ.λπ. Όλοι/ες οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων συμφώνησαν ότι οι ηλικιωμένοι/ες χρειάζονται πληρέστερη ενημέρωση για τις ψευδείς ειδήσεις και ίσως κάποια εκπαίδευση για την καλύτερη αναγνώρισή τους. Μια εκπαιδευτική προσφορά σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις αναμένεται να τύχει καλής υποδοχής, καθώς οι Σλοβένοι/ες ηλικιωμένοι/ες θεωρούν ότι οι ψευδείς ειδήσεις σχετίζονται με τη ζωή τους και συνεπώς ενδιαφέρονται να βελτιώσουν τις ψηφιακές τους δεξιότητες.

Στην Ιταλία, δέκα στους δέκα ερωτηθέντες/είσες ηλικιωμένους/ες γνώριζαν τι είναι οι ψευδείς ειδήσεις. Όταν ρωτήθηκαν για τον σκοπό των ψευδών ειδήσεων, κατέγραψαν: Για να εξαπατήσουν τους/τις ηλικιωμένους/ες, για να επηρεάσουν τη γνώμη, για να προκαλέσουν αμφιβολίες και να μετακινήσουν την κοινή γνώμη σε ακραίες θέσεις, για να προκαλέσουν σύγχυση στους ανθρώπους, για να δημιουργήσουν μίσος, για να παραπληροφορήσουν, να παραπλανήσουν ή να χειραγωγήσουν τους ανθρώπους, για να προκαλέσουν σύγχυση και

χειραγώγηση, για πολιτικό σκοπό, για προπαγάνδα κ.λπ. Ωστόσο, μόνο μια μειοψηφία από αυτούς/ες μπορούσε να αναγνωρίσει τις ψεύτικες ειδήσεις ελέγχοντας την πηγή, ελέγχοντας πληροφορίες από πολλαπλές πηγές και θεσμικούς ιστότοπους. Επίσης, μια μειοψηφία πιστεύει ότι μπορεί να αναγνωρίσει τις ψευδείς ειδήσεις, αλλά δεν ανέφερε τον έλεγχο της αλήθειας τους. Παρ' όλα αυτά, οι ηλικιωμένοι/ες πιστεύουν ότι δεν είναι όλα όσα βλέπετε στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αληθή ή πλήρη.

Όταν ρωτήθηκαν γιατί πιστεύουν ότι είναι σημαντικό να κατανοήσουν τη διαφορά μεταξύ πραγματικών και ψεύτικων ειδήσεων, με σκοπό επίσης την ικανότητά τους να συμμετέχουν σε συζητήσεις πολιτών, οι ηλικιωμένοι/ες επέδειξαν μεγάλη επίγνωση των διαφόρων πτυχών των ψεύτικων ειδήσεων. Κατανόησαν πλήρως και τόνισαν την πολιτική εμβέλεια των ψευδών ειδήσεων, ότι είναι σημαντικό να κατανοούμε αν οι ειδήσεις είναι αληθινές ή ψευδείς για να αποφύγουμε να τρέχουμε σε δυσάρεστες καταστάσεις και, πάνω απ' όλα, να είμαστε κοινωνικά και πολιτικά ευαισθητοποιημένοι/ες πολίτες. Οι ηλικιωμένοι/ες συνέδεσαν επίσης τις ψευδείς ειδήσεις με το να μην κάνουν λάθη όταν πρόκειται να εκφράσουν μια εκλογική προτίμηση. Σχολίασαν επίσης ότι ένας δημόσιος διάλογος δεν είναι δυνατός χωρίς προσεκτικό έλεγχο των πηγών και με βάση επιστημονικά στοιχεία. Περαιτέρω απαντήσεις έδειξαν την επίγνωση ότι οι ψευδείς ειδήσεις είναι σε θέση να διχάσουν τους ανθρώπους. Είδαν επίσης την ιστορική διάσταση επισημαίνοντας ότι οι ψευδείς ειδήσεις υπήρχαν και πριν από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά τώρα έχουν γίνει πολύ πιο επιβλαβείς δεδομένης της τεράστιας συμμετοχής των ανθρώπων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όπως και στην "πραγματική" ζωή, η γνώση του πώς να διακρίνουμε τις πραγματικές ειδήσεις από τις ψεύτικες ειδήσεις είναι απαραίτητη. Η θεώρηση των ψευδών ειδήσεων ως αληθινών θα μπορούσε να επηρεάσει τη συμβολή των ανθρώπων σε οποιαδήποτε δημόσια συζήτηση. Συνοψίζοντας, οι συνεντεύξεις με τους/τις Ιταλούς/ίδες ηλικιωμένους/ες αποκάλυψαν μια μεγάλη ευαισθητοποίηση για τη σχέση μεταξύ των ψευδών ειδήσεων, της κριτικής σκέψης και των πολιτικών/κοινωνικών ζητημάτων.

Όταν οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων που εργάζονται με ηλικιωμένους/ες ρωτήθηκαν πώς οι ηλικιωμένοι/ες αντιλαμβάνονται το θέμα των ψευδών ειδήσεων και αν το θεωρούν σχετικό με την καθημερινή τους ζωή, απάντησαν:

- "Οι μεγαλύτεροι/ες σε ηλικία άνθρωποι δεν τα καταλαβαίνουν, επομένως δεν ξέρουν πώς να διακρίνουν τις ψευδείς ειδήσεις από την πραγματικότητα".
- "Εξαρτάται πάντα από το άτομο. Κάποιοι/ες δεν το γνωρίζουν, άλλοι δεν ξέρουν καν περί τίνος πρόκειται. Άλλοι/ες πιστεύουν και άλλοι είναι πιο δύσπιστοι/ες".
- "Πιστεύω ότι υπάρχει δυσκολία να τις διακρίνουμε από τις πραγματικές ειδήσεις".
- "Νομίζω ότι συχνά αγνοούν την ύπαρξή τους. Δεν νομίζω ότι έχουν τα μέσα να τις αναγνωρίσουν ή να κατανοήσουν πλήρως την έκταση και τη σοβαρότητα του φαινομένου που είναι μια μακροχρόνια και πολύ μεγάλη διαδικασία που ξεπερνά τη μεμονωμένη θέση".

Οι εν λόγω εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων ανέφεραν ότι οι ηλικιωμένοι/ες εκπαιδευόμενοι/ες μπορεί να πιστεύουν ότι έχουν υψηλή ικανότητα κριτικής σκέψης, καθώς την τοποθετούν σε ένα επίπεδο με την εμπειρία της ζωής τους. Αυτό μπορεί να είναι αλήθεια, αλλά εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικοοικονομικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο του ατόμου.

Σύμφωνα με έναν εκπαιδευτή, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι ορισμένοι/ες ηλικιωμένοι/ες κάνουν μικρή διαφορά μεταξύ των πληροφοριών που διαβάζουν στις εφημερίδες και των πληροφοριών που λαμβάνουν από το διαδίκτυο. Έμαθαν να εμπιστεύονται ορισμένες εφημερίδες (οι οποίες συνήθως ακολουθούν ορισμένες δημοσιογραφικές αρχές) και ενδέχεται να μεταφέρουν αυτή τη στάση και στα άρθρα του διαδικτύου.

Για την Κύπρο, δεν υπάρχουν πολλά ερευνητικά ευρήματα και στοιχεία για το ζήτημα αυτό. Δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία που να δείχνουν αν οι ηλικιωμένοι/ες είναι γενικά ενήμεροι/ες για τις ψευδείς ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή στο διαδίκτυο. Από άλλα αποτελέσματα του προγράμματος SAFE μπορεί να συναχθεί, ωστόσο, ότι οι ηλικιωμένοι/ες στην Κύπρο χρειάζονται πρόσθετη βοήθεια για να περιηγηθούν στο διαδίκτυο με ασφάλεια.

Οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων συμβούλευσαν να δοθεί στους/στις ηλικιωμένους/ες περισσότερος χρόνος για να καταλάβουν τα πράγματα και να προσαρμοστούν, να έχουν περισσότερες πρακτικές δραστηριότητες και να είναι πιο ελκυστικοί. Ισχυρίστηκαν ότι η σύνδεση κάθε ηλικιωμένου με έναν/μία εκπαιδευτή/τρις και η παροχή πρόσβασης στις συσκευές θα τους βοηθήσει να αισθάνονται πιο ασφαλείς και πιο αφοσιωμένοι/ες.

Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα με τους/τις εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων αποκάλυψαν ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι ηλικιωμένοι/ες δεν είναι εξοικειωμένοι/ες με το θέμα των ψευδών ειδήσεων. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων ανέφεραν ότι οι ηλικιωμένοι/ες "δεν αντιλαμβάνονται αν οι πληροφορίες που τους παρουσιάζονται σε μια δεδομένη στιγμή είναι πραγματικές ή όχι", "δεν φιλτράρουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν" και συνήθως μπορεί να "παρουσιάζουν μια τάση ευπιστίας". Σε αυτό το πλαίσιο, ένας/μία εκπαιδευτής/τρια ενηλίκων ανέφερε το σημαντικό γεγονός ότι η ευαισθητοποίηση σε θέματα ψευδών ειδήσεων δεν σχετίζεται μόνο με την ηλικία αλλά και με την επαφή του ατόμου με τον ψηφιακό κόσμο, δηλώνοντας ότι αν ένας/μία ηλικιωμένος/η χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για αρκετά χρόνια, αποκτά επίγνωση του θέματος των ψευδών ειδήσεων και είναι σε θέση να συνειδητοποιήσει τη συνάφεια με την καθημερινή ζωή. Επιπλέον, δύο από τους/τις ερωτηθέντες/είς ανέφεραν ότι λίγοι/ες ηλικιωμένοι/ες αναπτύσσουν το κίνητρο να εκπαιδευτούν στον τρόπο αναγνώρισης των ψευδών ειδήσεων.

Ωστόσο, οι απαντήσεις των ηλικιωμένων διέφεραν από τις απαντήσεις των εκπαιδευτών ενηλίκων σε μερικές πτυχές. Πιο συγκεκριμένα, η πλειονότητα των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι είναι ενήμεροι/ες για το θέμα των ψευδών ειδήσεων, ενώ μόνο δύο ηλικιωμένοι/ες ανέφεραν ότι έχουν

απλώς ακούσει τον όρο και δεν γνωρίζουν περαιτέρω λεπτομέρειες σχετικά με το θέμα. Παρόλο που η πλειοψηφία γνωρίζει το θέμα των ψευδών ειδήσεων, είναι προφανές ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αναγνώριση των ψευδών ειδήσεων από τις πραγματικές ειδήσεις, ενώ επεσήμαναν επίσης την παρουσία δυσπιστίας κατά την ανάγνωση ειδήσεων. Όσον αφορά τους τρόπους αναγνώρισης ψευδών ειδήσεων, η πιο συχνή απάντηση των ηλικιωμένων ήταν η "διασταύρωση" των πληροφοριών είτε από διαφορετικές πηγές είτε από συγκεκριμένους ιστότοπους που θεωρούν αξιόπιστους. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ανέφερε ότι οι ψευδείς ειδήσεις επηρεάζουν την καθημερινή συμπεριφορά και τις αντιλήψεις των πολιτών, ενώ αναφέρθηκαν παραδείγματα σχετικά με την υγεία και την πολιτική. Σε γενικές γραμμές, οι ηλικιωμένοι/ες, παρά τη δυσκολία διάκρισης των πραγματικών ειδήσεων από τις ψεύτικες ειδήσεις, πρότειναν ότι η παρουσία ψεύτικων ειδήσεων αποσκοπεί στον επηρεασμό της κοινής γνώμης, στην παραπληροφόρηση και στο πολιτικό και οικονομικό κέρδος.

Συμπέρασμα

Συνοψίζοντας, η πλειονότητα των ηλικιωμένων σε όλους τους νομούς είναι ενήμεροι/ες για τις ψευδείς ειδήσεις, ακόμη και αν δεν έχουν σαφή αντίληψη των ψευδών ειδήσεων. Οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων παρατηρούν ότι πολλοί/ες ηλικιωμένοι/ες εκπαιδευόμενοι/ες δυσκολεύονται να διακρίνουν τις διαφημίσεις από το πραγματικό περιεχόμενο στα μαθήματά τους. Αυτό είναι πολύ ανησυχητικό για πολλούς/ες ηλικιωμένους/ες χρήστες. Δεν αντιλαμβάνονται ότι έχουν κάνει κλικ σε έναν σύνδεσμο και έχουν ανακατευθυνθεί σε μια επόμενη σελίδα. Οι δολώδεις προσφορές, οι υπερφορτωμένες ιστοσελίδες και οι τεχνικοί όροι τους αποπροσανατολίζουν ακόμη περισσότερο.

Η ασφάλεια θα μπορούσε έτσι να αποτελέσει βασικό σύνθημα για την προσέλκυση μελλοντικών συμμετεχόντων στα μαθήματα. Οι εμπειρίες των εκπαιδευτών δείχνουν ότι το κίνητρο για τη συμμετοχή σε ένα μάθημα βασίζεται συχνά στο φόβο μήπως κάνουν κάτι λάθος στο Διαδίκτυο,

μήπως κολλήσουν ιούς, μήπως λάβουν ανεπιθύμητη αλληλογραφία ή μήπως πάθουν κάτι άλλο. Αυτό θα μπορούσε να είναι ένα πολύ καλό σημείο για να ξεκινήσουμε. Η διαφήμιση του μαθήματος για τις ψευδείς ειδήσεις θα πρέπει να μεταφέρει ότι δεν διδάσκονται καθαρές γνώσεις πληροφορικής ή ότι πρέπει να αποτραπεί οποιαδήποτε άκριτη χρήση του Διαδικτύου, αλλά ότι στόχος είναι να αποκτήσουν οι ηλικιωμένοι/ες μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στη χρήση των μέσων ενημέρωσης. Δεδομένου ότι οι ηλικιωμένοι/ες εξακολουθούν να έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα έντυπα μέσα ενημέρωσης, θα ήταν χρήσιμο να εμφανιστεί ένα κλασικό άρθρο εφημερίδας για την προώθηση μιας νέας μορφής μαθήματος.

Κατά συνέπεια, πολλοί ηλικιωμένοι/ες θεωρούν τις ψευδείς ειδήσεις ένα μάλλον αφηρημένο φαινόμενο με το οποίο δεν έρχονται συχνά αντιμέτωποι και δεν θεωρούν ότι έχει σχέση με τη ζωή τους. Επί του παρόντος, φαίνεται να ενδιαφέρονται πολύ περισσότερο για την εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων ΤΠΕ: πώς να χρησιμοποιούν συσκευές όπως τα smartphones και τα tablets, πώς να χρησιμοποιούν τις ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές και τις ηλεκτρονικές αγορές, να αποκτούν γνώσεις σχετικά με θέματα ασφάλειας στο διαδίκτυο κ.λπ. Εδώ θα μπορούσε να είναι μια σημαντική πρόκληση για τα προγραμματισμένα εργαστήρια και τη διάδοση των αποτελεσμάτων της SAFE, καθώς θα ήταν δύσκολο να κινητοποιήσουμε όχι μόνο εκείνους που ενδιαφέρονται να βελτιώσουν τις δεξιότητες κριτικής σκέψης τους και τις εκπαιδευτικές προσφορές σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό, αλλά και να προσεγγίσουμε εκείνους που αισθάνονται λιγότερο επηρεασμένοι από το θέμα. Συνεπώς, οι μελλοντικοί συμμετέχοντες θα πρέπει να απευθύνονται σε μια γλώσσα που να δημιουργεί εμπιστοσύνη και να αγκαλιάζει όλες τις κοινωνικές ομάδες. Τα σχεδιαζόμενα μαθήματα θα λάβουν υπόψη τους αυτές τις διαπιστώσεις, επίσης με γνώμονα τη διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία, καθώς και τις καλές πρακτικές και τις παγίδες.

4. Ηλικιακά ευαίσθητη διδακτική και μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων μαθητών

Αυτό το κεφάλαιο θα επικεντρωθεί στη διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία και στις μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων, επίσης όσον αφορά την αναγνώριση της παραπληροφόρησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στο διαδίκτυο. Θα καταγράψει τα κριτήρια για τη διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας γραφείου και της έρευνας πεδίου, τα οποία θα ληφθούν υπόψη κατά το σχεδιασμό του προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών και της σειράς εργαστηρίων. Στο κεφάλαιο 4 θα συζητηθούν επίσης οι εκπαιδευτικές ανάγκες των εταίρων που εντοπίστηκαν κυρίως κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με τους ηλικιωμένους/ες και τους εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων, ανιχνεύοντας επίσης το ερώτημα: "Τι θέλουν να μάθουν οι ηλικιωμένοι/ες σε σχέση με τις δεξιότητες ΤΠΕ, την ευαισθητοποίηση σε ψευδείς ειδήσεις και την κριτική σκέψη";

Η έρευνα δείχνει ότι οι μαθησιακές ικανότητες αλλάζουν κατά τη διάρκεια της ζωής. Αυτό δεν σημαίνει ότι η μάθηση γίνεται δυσκολότερη ή φτωχότερη όσο μεγαλώνουμε, όπως επανειλημμένα υποτίθεται. "Επιστημονικές μελέτες έχουν δείξει εδώ και καιρό ότι τα γηρατειά χαρακτηρίζονται κυρίως από σταθερότητα και όχι κυρίως από υποβάθμιση".⁴⁹ Κατά συνέπεια, η ηλικία δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως εμπόδιο στη διαδικασία μάθησης, αλλά ως πόρος από τον οποίο οι μαθητές/τριες μπορούν να χτίσουν. Το έργο SAFE και οι εκπαιδευτικές του προσφορές θα βασίζονται σε αυτή την κατανόηση.

⁴⁹ <https://www.silver-tipps.de/lernherausforderungen-im-alter-begegnen>

Κατάλογος κριτηρίων για τη διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία

Κατά τη διάρκεια της έρευνας γραφείου και των συνεντεύξεων με ηλικιωμένους/ες και εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων, εντοπίστηκε μεγάλος αριθμός κριτηρίων για τη διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία, τα οποία θα παρατεθούν παρακάτω.⁵⁰

Κατά τη συζήτηση της διδακτικής για τους/τις ηλικιωμένους/ες, είναι σημαντικό να σημειωθεί, ωστόσο, στην εισαγωγή αυτού του κεφαλαίου, ότι οι ηλικιωμένοι/ες δεν είναι μια ομοιογενής ομάδα- δεν υπάρχει "ο" ηλικιωμένος. Θα πρέπει, επομένως, να γίνεται λόγος μόνο με τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή για τους/τις ηλικιωμένους/ες με την έννοια μιας κοινωνικής ομάδας. Αντίθετα, πρέπει να σκεφτούμε μια ετερογενή ομάδα με μεγάλη προσωπική ποικιλία προηγούμενων γνώσεων, αναγκών, ενδιαφερόντων και παραγόντων παρακίνησης. Η ηλικία ως άκαμπτη κατηγορία θα πρέπει να απομακρυνθεί. Στη θέση της θα εφαρμοστεί η έννοια του ανθρώπου με μεγαλύτερη διάρκεια ζωής και εμπειρία ζωής κατά τη διάρκεια του έργου.

1) Αξιοποίηση των υφιστάμενων γνώσεων και της εμπειρίας ζωής των μεγαλύτερων μαθητών

Η διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία πρέπει να λαμβάνει υπόψη ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία μαθητές/τριες έχουν συνήθως πολλές πρακτικές γνώσεις και προσωπική εμπειρία. Επομένως, είναι σημαντικό να συνδεθούν οι νέες γνώσεις και το μαθησιακό περιεχόμενο με τις υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες των ηλικιωμένων μαθητών. Η ηλικιακά ευαίσθητη διδακτική αναγνωρίζει τα πλεονεκτήματα και την εμπειρία ζωής των ηλικιωμένων (όσον αφορά τις γνώσεις, τις

⁵⁰ Εν μέρει με βάση: Bochers, Dagmar, Bertram, Thomas (2010): Alterssensible Lernkonzepte. Demografieorientiertes Diversity Management in der Erwachsenenbildung, in Personalführung 2/2010 Themenschwerpunkt-<http://www.lernzeitalter.de/Downloads/Alterssensible%20Lernkonzepte.pdf>- BMASGK (Hg.) 2019: Factsheet: Good Practice in der Bildung von Seniorinnen und Senioren- Qualitätskriterien-https://fachportal.aktivimalter.at/fileadmin/images/AktivimAlter/Factsheets/Factsheet__Good_Practice_SeniorInnenbildung_Qualitaetskriterien.pdf- Lehr, Ursula (2007): Psychologie des Alterns; mobi.senior.A: <https://www.mobiseniora.at/schulungen/teil-1-allgemeine-grundlagen/1-vorbemerkungen-didaktik/18-didaktik-seniorinnen>.

ικανότητες και τις εμπειρίες) και εργάζεται με αυτά. Αυτός είναι επίσης ένας τρόπος να δείξουμε σεβασμό στους εκπαιδευόμενους και να αποφύγουμε μια προσέγγιση από πάνω προς τα κάτω. Επιπλέον, εάν οι ηλικιωμένοι/ες εκπαιδευόμενοι/ες μπορούν να συνδυάσουν τις νέες πληροφορίες με προσωπικές εμπειρίες ή γνώσεις (π.χ. πληροφορίες που μπορούν να ανακτήσουν από τη μακροπρόθεσμη μνήμη) είναι πιο πιθανό να τις θυμούνται.

Οι μέθοδοι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν θα μπορούσαν να είναι βιογραφικές μέθοδοι, ερωτήσεις ζωής ή αφηγήσεις ιστοριών.

2) Σημασία και παρακινητική διδακτική

Κεντρικό ρόλο στη μάθηση παίζει το ενδιαφέρον του ατόμου και, σε συνδυασμό με αυτό, το ερώτημα αν βλέπει κανείς κάποιο σκοπό στην ενασχόληση με το θέμα. Αυτό συνδέεται συνήθως με τις εμπειρίες της ζωής του ατόμου, τις προηγούμενες γνώσεις και τις ανάγκες του. Διότι η μάθηση μπορεί να λάβει χώρα κυρίως εκεί όπου βλέπει κανείς νόημα για τη δική του κατάσταση ζωής. "Το νόημα και η νοηματοδότηση μας βοηθούν να μάθουμε".⁵¹ Η διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία θα πρέπει επομένως να εστιάζει στο νόημα της μάθησης παρόμοια με την αρχή του WIFM (What's in it for me?).

Η κατάρτιση με βάση την ηλικία λαμβάνει υπόψη ότι οι ηλικιωμένοι/ες έχουν λιγότερο χρόνο στη διάθεσή τους και, συνεπώς, μπορεί να ενδιαφέρονται λιγότερο για μάθηση μόνο για τη μάθηση και να προτιμούν να μάθουν κάτι που μπορούν να χρησιμοποιήσουν. Μπορεί να είναι πολύ απλή, εστιάζοντας σε ερωτήσεις όπως: Ποια είναι τα οφέλη του ψηφιακού εξοπλισμού; Σε ποιο βαθμό διευκολύνει ορισμένους τομείς της ζωής μου; Πώς σχετίζεται το μαθησιακό περιεχόμενο με την προηγούμενη εμπειρία μου στη ζωή και με συναισθηματικά οφέλη; Η προθυμία τους να

⁵¹ <https://www.silver-tipps.de/lernherausforderungen-im-alter-begegnen>

επιτύχουν μαθήματα και να δοκιμάσουν κάτι νέο τροφοδοτείται πολύ περισσότερο από εσωτερικά κίνητρα.

Κατά τη διάρκεια της γήρανσης των ενηλίκων, οι στόχοι του ατόμου οργανώνονται όλο και περισσότερο γύρω από το συναίσθημα, με αποτέλεσμα τα άτομα να επιδιώκουν κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με σκοπό την επίτευξη συναισθηματικής ικανοποίησης (π.χ. κοινωνική συντροφικότητα) και να χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές ρύθμισης των συναισθημάτων. Οι Sorkin και Heckhausen (2006) υποστηρίζουν ότι καθώς τα άτομα μεγαλώνουν είναι πιο πιθανό να επιδιώκουν στόχους για τους οποίους έχουν εσωτερικά κίνητρα και συνάδουν με τις ανάγκες και τα κίνητρα του ατόμου για μορφές κινήτρων επίτευξης προσανατολισμένες στο έργο και τη μαεστρία παρά εξωγενή κίνητρα.⁵²

Μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν: Η επίδειξη της μαθησιακής τους προόδου στους ανώτερους εκπαιδευόμενους τους δίνει το αίσθημα της επιτυχίας και είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να τροφοδοτηθεί το κίνητρό τους και να ενισχυθεί ο παράγοντας της ευεξίας των εκπαιδευομένων. Θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη η συνάφεια ή η καταλληλότητα του θέματος για την εκάστοτε μαθησιακή ομάδα. Σε αυτό το πλαίσιο, η παροχή ανατροφοδότησης σχετικά με τη βελτίωσή τους, καθώς και ασκήσεις και αξιολογήσεις για τον έλεγχο της κατανόησής τους είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

3) Εργασία με τα συναισθήματα

⁵² Παρακαλούμε δείτε το κεφάλαιο 3.2. σχετικά με τα κίνητρα και την απόκτηση δεξιοτήτων στο: SASSI - Module 2 Workbook on age-sensitive training practices.pdf, σελ. 15 και εξής.

Για να βοηθήσετε τους/τις ηλικιωμένους/ες μαθητές/τριες να αποκτήσουν νέες γνώσεις που θα θυμούνται, είναι σημαντικό να εργαστείτε με συναισθήματα κατά τη μεταφορά νέου περιεχομένου. Τα θετικά συναισθήματα διεγείρουν τη διαδικασία μάθησης και μπορούν να δημιουργηθούν μέσω του χιούμορ ή των υπερβολών (WOW-effect). Παρομοίως, οι ιστορίες συνήθως προκαλούν συναισθήματα και αποτελούν έτσι ένα εξαιρετικό μέσο για τη μεταφορά περιεχομένου. Σε γενικές γραμμές, η εστίαση πρέπει να είναι στην αφήγηση ιστοριών, την ψυχαγωγία και τη διασκέδαση. Ιδανικά η μάθηση γίνεται αυτόματα και υποσυνείδητα. Η χρήση μνημονικών είναι ένας άλλος αποτελεσματικός αλλά και διασκεδαστικός τρόπος για την προώθηση της δεκτικότητας και της επιφυλακτικότητας των μεγαλύτερων μαθητών.

Η διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία θα πρέπει επίσης να ακολουθεί μια καλή επίγνωση του τρόπου αντιμετώπισης αρνητικών συναισθημάτων, όπως η ανυπομονησία και η απροθυμία. Θα πρέπει επίσης να διασφαλίζει ότι όλοι οι συμμετέχοντες βρίσκονται στο σωστό δρόμο και θα πρέπει να αποφεύγει τις αγχωτικές δραστηριότητες και την πολυπραγμοσύνη, καθώς πρόκειται για σοβαρούς παράγοντες που μπορεί να προκαλέσουν αρνητικά συναισθήματα και να επηρεάσουν αρνητικά τη μαθησιακή διαδικασία. Οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων θα πρέπει επίσης να γνωρίζουν πώς να αντιμετωπίζουν τα λάθη και το φόβο με ευαισθησία. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες έχουν συχνά μεγάλες ανασφάλειες όταν πρόκειται για νέες τεχνικές εφαρμογές. Η εμπειρία των εκπαιδευτών δείχνει ότι οι ηλικιωμένοι/ες συχνά συνδέουν φόβους με το Διαδίκτυο ή ότι μπορεί να γελοιοποιηθούν αν δεν κατανοήσουν αμέσως το περιεχόμενο.

Μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν: αφήγηση ιστοριών, μνημονική, παιχνιδιοποιημένη μάθηση

4) Δημιουργία χαλαρής ατμόσφαιρας/άτυπο περιβάλλον μάθησης

Αντίστροφα, αυτό σημαίνει: η μάθηση λειτουργεί καλά σε μια χαλαρή ατμόσφαιρα και όταν οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν την απόκτηση ικανοτήτων με χαρά και χιουμοριστικό σχεδιασμό του

περιεχομένου των μαθημάτων. Οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων θα πρέπει επομένως να υπολογίζουν αρκετό χρόνο για την κουβέντα μεταξύ των μαθημάτων, όπου μπορούν να μοιραστούν τις εμπειρίες της ζωής τους, τις απόψεις και τις προσδοκίες τους. Η χαλαρή ατμόσφαιρα επιτρέπει στους/στις ηλικιωμένους/ες συμμετέχοντες/ουσες να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη στον/στην εκπαιδευτή/τρια, στην ομάδα και στις δικές τους ικανότητες. Αυτό μπορεί επίσης να επιτευχθεί κάνοντας την αίθουσα "σπιτική" (π.χ. παρέχοντας καφέ και κέικ, μαξιλάρια καθισμάτων) και με ενθαρρυντικά λόγια στην αρχή ("Δεν μπορείτε να σπάσετε τίποτα εδώ"). Για να αποφευχθεί το περιττό άγχος, είναι επίσης σημαντικό να προγραμματίζονται επαρκή διαλείμματα και χρόνος για ατομική εκπαίδευση ανάλογα με τις ανάγκες των συμμετεχόντων.

5) Κοινωνική μάθηση

Υπό 2), η σημασία της κοινωνικής μάθησης ως βασικού παράγοντα παρακίνησης για τους ηλικιωμένους/ες είχε ήδη επισημανθεί. Η κατάρτιση με ευαισθησία στην ηλικία θα πρέπει συνεπώς να εστιάζει σε στρατηγικές συνεργατικής μάθησης, προωθώντας την εμπλοκή, τη συμμετοχή, τη συνεργατική μάθηση, τη διαγενεακή μάθηση και την καθοδήγηση. Θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει ανοικτές συζητήσεις στην ομάδα και ομαδικές δραστηριότητες. Τα άτυπα μαθησιακά περιβάλλοντα, π.χ. το τραπέζι των τακτικών ή η ώρα των ερωτήσεων, είναι ένας καλός τρόπος για την προώθηση ενός χαλαρού μαθησιακού περιβάλλοντος. Η μάθηση από ομοτίμους είναι ένα πολύ καλό μέσο για την προώθηση της κοινωνικής μάθησης μεταξύ των ηλικιωμένων, όπως και η διαγενεακή μάθηση.

Μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν: ομαδικές συζητήσεις, διαγενεακή μάθηση, υποστήριξη από ομοτίμους

6) Θετική στάση απέναντι στην ηλικία

Μια θετική αντίληψη της γήρανσης, απαλλαγμένη από αρνητικές προκαταλήψεις (π.χ. ότι οι ηλικιωμένοι/ες έχουν λιγότερη ικανότητα μάθησης και δεν αναπτύσσουν νέες δεξιότητες) θα

πρέπει να διέπει τη διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία. Αυτό λαμβάνει επίσης υπόψη ότι συχνά οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι/ες έχουν εσωτερικεύσει ορισμένα ηλικιακά στερεότυπα και πρέπει να εξαλείψουν τα αυτοστερεότυπά τους για τη γήρανση.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να έχουμε επίγνωση της ποικιλομορφίας των ηλικιωμένων ατόμων και της ποικιλίας των τρόπων ζωής, του κοινωνικοοικονομικού και εκπαιδευτικού υπόβαθρου, των προτιμήσεων και των αναγκών τους. Οι εκπαιδευτές/τριες θα πρέπει συνεπώς να μεταφέρουν μια θετική εικόνα της ηλικίας και των μαθησιακών ικανοτήτων στην τρίτη ηλικία. Η εμπειρία ζωής των ηλικιωμένων θα πρέπει να θεωρείται ως εμπλουτισμός, επίσης ως κρίσιμο στοιχείο κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας.

7) Συμπεριφορά με ευαισθησία ως προς το φύλο

Οι προκαταλήψεις και οι ρόλοι των φύλων παίζουν σημαντικό ρόλο μεταξύ των ηλικιωμένων όσον αφορά την τεχνολογία και τις ψηφιακές ικανότητες, καθώς σύμφωνα με τους μαθημένους ρόλους των φύλων οι γυναίκες βλέπουν συχνά τον εαυτό τους ως ανήμπορο (δεν είμαι ικανή να το κάνω αυτό, δεν το καταλαβαίνω αυτό), ενώ οι άνδρες συχνά αποδίδουν στον εαυτό τους υψηλότερες ικανότητες. Έτσι, η ειδική για το φύλο διδασκαλία που προσφέρεται στις γυναίκες θα μπορούσε να τις βοηθήσει να ξεμάθουν το ρόλο του μη τεχνολογικού όντος και να εξουδετερώσουν το φαινόμενο αποκλεισμού του "κάνω φύλο" και "κάνω ηλικία".

8) Προσαρμογή σε διαφορετικές (σωματικές, γνωστικές, κοινωνικές) ανάγκες

Η διδακτική με ευαισθησία στην ηλικία λαμβάνει υπόψη πιθανές μειώσεις που σχετίζονται με την ηλικία, π.χ. γνωστικές αλλαγές που επηρεάζουν την ικανότητα μνήμης και την ταχύτητα επεξεργασίας νέων πληροφοριών, βιολογικές αλλαγές που επηρεάζουν την ευαισθησία τους στο έντονο φως, την οπτική οξύτητα κ.λπ. Η εστίαση εδώ δεν πρέπει να είναι στην εξασθένηση, αλλά στις πιθανές λύσεις.

Μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν: Διδακτικά βοηθήματα με οπτικοακουστικά μέσα, αναγνωστικό υλικό και βοηθήματα που βασίζονται σε παιχνίδια μπορεί να είναι χρήσιμα.

9) Από την πράξη στη θεωρία

Μια προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη την ηλικία περνάει από την πράξη στη θεωρία και όχι αντίστροφα. Οι ηλικιωμένοι/ες εκπαιδευόμενοι/ες θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να δοκιμάζουν τα πάντα μόνοι τους με βάση το σύνθημα "learning by doing". Θα πρέπει να τους δίνεται η δυνατότητα να βρίσκουν τις δικές τους λύσεις αντί να τους δείχνουν αμέσως πώς λειτουργεί. Η θεωρία ακολουθεί μετά. Για να βελτιωθεί η κατανόηση των θεωρητικών εισροών, μπορεί να είναι χρήσιμο για τους εκπαιδευόμενους να εξηγούν τι έχουν μάθει με δικά τους λόγια. Όταν χρησιμοποιούνται παιχνίδια, αυτά πρέπει να είναι απλά, όπως τα παιχνίδια συσχέτισης. Τα υποτιθέμενα εύκολα παιχνίδια μπορεί να είναι συντριπτικά και αγχωτικά.

10) Επαναλήψεις, ερωτήσεις, ρυθμός μάθησης

Προτείνεται να κάνετε πολλές ερωτήσεις για να κατανοήσετε πού βρίσκονται οι συμμετέχοντες/ουσες και ποιες είναι οι ανάγκες και τα κίνητρά τους και να μην προσπαθείτε να μεταδώσετε πολλές γνώσεις σε μία ενότητα. Εδώ ενδείκνυται ένας πιο αργός ρυθμός μάθησης, σύμφωνα με την αρχή: εισαγωγή, προβληματισμός, εφαρμογή (πρακτική άσκηση), ενημέρωση. Τόσο η έρευνα γραφείου όσο και η έρευνα πεδίου υπογράμμισαν τη σημασία των πρακτικών μαθησιακών ενοτήτων όπου το μαθησιακό περιεχόμενο μπορεί να εφαρμοστεί άμεσα.

11) Περαιτέρω κριτήρια:

- Οι ηλικιωμένοι/ες πολίτες δίνουν μεγαλύτερη σημασία από τους νεότερους στη συνέχεια και την κανονικότητα και, ως εκ τούτου, προτιμούν να επωφελούνται από εκπαιδευτικές προσφορές που πραγματοποιούνται πάντα την ίδια ώρα και στον ίδιο τόπο (π.χ. κάθε Παρασκευή πρωί από τις 10 π.μ. έως τις 12 μ.μ.).

- Οι ηλικιωμένοι/ες μπορεί να προτιμούν μαθήματα που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της ημέρας τις καθημερινές. Τα μαθήματα που γίνονται το βράδυ ή τα Σαββατοκύριακα δεν τυγχάνουν καλής υποδοχής από αυτή την ομάδα-στόχο.
- Κατά τη διάρκεια των θερμότερων μηνών του έτους (Μάιος έως Σεπτέμβριος), τα μαθήματα μακράς διάρκειας είναι λιγότερο πιθανό να γίνουν δεκτά. Το καλοκαίρι, επομένως, είναι προτιμότερο να προσφέρονται σύντομα ή δοκιμαστικά μαθήματα.
- Τα μεγέθη των μαθημάτων δεν πρέπει να είναι πολύ μεγάλα. Με μέγιστο μέγεθος ομάδας 8 συμμετεχόντων, εξασφαλίζεται ότι ακόμη και οι πιο συγκρατημένοι, ανασφαλείς συμμετέχοντες/ουσες θα τολμήσουν να κάνουν ερωτήσεις και να εκφράσουν ανάγκες.
- Παρέχετε συστάσεις για βιβλία, καθώς οι ηλικιωμένοι/ες έχουν μεγαλώσει και έχουν συνηθίσει να μαθαίνουν περιεχόμενο μέσω αυτού του μέσου (βιβλία).

Μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων: Τι θέλουν να μάθουν οι ηλικιωμένοι/ες; Τι πρέπει να καθιερωθεί ή να ληφθεί σοβαρά υπόψη κατά την εκπαίδευση των ηλικιωμένων σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στο διαδίκτυο;

Σε γενικές γραμμές, η πλειοψηφία των εταίρων της συνέντευξης εκτίμησε την ιδέα ενός εργαστηρίου σχετικά με την ανίχνευση ψευδών ειδήσεων. Ωστόσο, αποδείχθηκε ότι συχνά στερούνται βασικών δεξιοτήτων ΤΠΕ, π.χ. όσον αφορά τη σωστή χρήση των μηνυμάτων και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Παρόλο που οι περισσότεροι εταίροι συνεντεύξεων χρησιμοποιούσαν εφαρμογές messenger και πλατφόρμες κοινωνικών μέσων, είχαν πολύ περιορισμένες γνώσεις σχετικά με τις δυνατότητες αυτών των υπηρεσιών και ως εκ τούτου χρησιμοποιούσαν αρκετά περιορισμένα.

Οι Αυστριακοί τελειόφοιτοι επιθυμούσαν να μάθουν περισσότερα για τις βασικές ρυθμίσεις και τα οφέλη του WhatsApp ή του Signal και του Facebook (της πιο συχνά χρησιμοποιούμενης πλατφόρμας) πριν από ένα πιο προχωρημένο εργαστήριο για την κριτική σκέψη στα μέσα ενημέρωσης (βλ. παραπάνω, κεφάλαιο 3). Οι περισσότεροι εταίροι της συνέντευξης, για παράδειγμα, δεν γνώριζαν τις ρυθμίσεις απορρήτου στο WhatsApp και το Facebook, οι οποίες αποτελούν σημαντικό βήμα προστασίας από την απάτη και τη χειραγώγηση στον διαδικτυακό κόσμο.

Επιπλέον, λόγω της ευαισθητοποίησής τους σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την ηλεκτρονική απάτη, ορισμένοι ηλικιωμένοι/ες υιοθέτησαν μια πολύ επιφυλακτική και υπερβολικά προσεκτική προσέγγιση. Συνεπώς, απαιτούνται πρόσθετες ικανότητες για να μπορέσουν οι ηλικιωμένοι/ες να αυξήσουν το εύρος της δραστηριότητάς τους στο διαδίκτυο με ασφαλή τρόπο.

Ορισμένοι αυστριακοί εταίροι της συνέντευξης επιθυμούσαν να μάθουν περισσότερα για τα εργαλεία ελέγχου των γεγονότων που τους βοηθούν να διακρίνουν τις αληθείς από τις ψευδείς πληροφορίες. Άλλοι ενδιαφέρθηκαν να μάθουν νέες έννοιες και περιεχόμενο με τρόπο που να μπορούν να διδάξουν άλλους συνομηλίκους και να λειτουργήσουν οι ίδιοι ως πολλαπλασιαστές.

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων προέκυψαν οι ακόλουθες ερωτήσεις σχετικά με τις μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων:

- Πώς να αποφύγετε να πέσετε θύμα ψηφιακής απάτης (π.χ. κλεμμένη ταυτότητα στο Facebook, Pishing Mails);
- Αποδοχή αιτημάτων φιλίας στο Facebook ή το WhatsApp: Πώς μπορώ να είμαι σίγουρος ότι μπορώ να εμπιστευτώ το άτομο;
- Σε τι μπορώ να κάνω like στο Instagram;
- Ποιο κοινωνικό δίκτυο μπορώ να εμπιστευτώ γενικά;
- Ποιον ιστότοπο μπορώ να εμπιστευτώ; Πώς μπορώ να βεβαιωθώ ότι οι πληροφορίες είναι αληθινές; Στους/στις ηλικιωμένους/ες αρέσει να μοιράζονται τις σκέψεις και τη γνώμη τους και θέλουν να γνωρίζουν ποιο κοινωνικό δίκτυο μπορούν να χρησιμοποιήσουν και να εμπιστευτούν
- Πώς να χειρίζεστε τα ανεπιθύμητα μηνύματα και να αποφεύγετε μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με δυσάρεστο περιεχόμενο;
- Πώς μπορώ να διακρίνω μεταξύ καλών και κακών προθέσεων; Χειραγώγηση
- Πώς να αποκωδικοποιήσετε ρητορικά τεχνάσματα;
- Τι συμβαίνει όταν διαγράψω μηνύματα στο smartphone μου; Διαγράφονται οριστικά;

Οι Ιταλοί ηλικιωμένοι/ες είχαν πιο βασικές μαθησιακές ανάγκες και επιθυμούσαν να:

- να μάθετε πώς να χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο και ένα πιο σύγχρονο smartphone
- να μάθουν πώς να χρησιμοποιούν τον υπολογιστή
- να μάθετε να χρησιμοποιείτε καλύτερα το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και τη διαχείριση αρχείων
- να έχουν τα εργαλεία για να αναγνωρίζουν τις ψευδείς ειδήσεις και να κάνουν μάθημα κυβερνοασφάλειας

- μάθετε πώς να αποφεύγετε την απάτη και να αναγνωρίζετε τις αληθινές ειδήσεις από τις ψεύτικες
- Πώς να γράψετε μηνύματα στο Whatsapp

Οι Ιταλοί εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων πίστευαν ότι + 65 μπορούν να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις μέσω:

- την υποστήριξή τους στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης
- τις νεότερες γενιές (διαγενεακή μάθηση)
- μια γλώσσα που καταλαβαίνουν (ανάλογα με την ηλικία και τις ψυχοσωματικές συνθήκες)
- καλώντας τα να διαβάσουν προσεκτικά και να κάνουν ερωτήσεις σχετικά με αυτά που διαβάζουν. Καθοδηγήστε τα με κάποιο τρόπο σχετικά με την αξιοπιστία των ιστότοπων, γνωρίζοντας πώς να διακρίνουν τους επίσημους ιστότοπους από εκείνους που δεν είναι.
- επιστημονική διάδοση και ενημέρωση για πολιτικά, κοινωνικά και τρέχοντα θέματα που είναι εύκολα κατανοητά, ενδιαφέροντα και προφανώς βασισμένα σε έρευνα και μελέτη

Όσον αφορά τις ειδικές προκλήσεις και τις μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων εκπαιδευομένων (+65) όσον αφορά τον ψηφιακό γραμματισμό και τις δεξιότητες κριτικής σκέψης, οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων στην Ιταλία κατέγραψαν:

- τη χρήση των μέσων και της γλώσσας στην αγγλική γλώσσα
- διακρίνονται σύνδεσμοι, ψεύτικοι ιστότοποι και πιθανός κίνδυνος απάτης
- ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων

Οι Σλοβένοι ηλικιωμένοι/ες αναζητούν επίσης πολύ πιο βασικές δεξιότητες ΤΠΕ:

- Βασικές ρυθμίσεις ενός smartphone
- Χρήση του διαδικτύου

- Περιοχή δεδομένων
- Λειτουργία Wi-fi, Bluetooth
- Λήψη εφαρμογών
- Αποστολή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με συνημμένα αρχεία
- Πλοήγηση (χάρτες Google)
- Ηλεκτρονικές πληρωμές
- Κράτηση διακοπών ή υπηρεσιών

Σε γενικές γραμμές, οι ανώτεροι μαθητές/τριες συχνά φοβούνται να χρησιμοποιήσουν κάποιες από τις λειτουργίες στο σπίτι μόνοι τους, χωρίς την επίβλεψη του μέντορα. Στο πλαίσιο μιας προσφοράς μαθημάτων θα ήταν επομένως σημαντικό να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στις δικές τους ικανότητες, ώστε οι ηλικιωμένοι/ες να μπορούν να χρησιμοποιούν τις αποκτηθείσες γνώσεις χωρίς δισταγμό στην ιδιωτική τους ζωή.

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, οι Γερμανοί μαθητές/τριες μεγαλύτερης ηλικίας αποδείχθηκαν σημαντικά πιο επικριτικοί απέναντι στα κοινωνικά δίκτυα σε σχέση με τους νεότερους/ες μαθητές/τριες. Μια βασική ροπή θα είναι επομένως η άρση των αβεβαιοτήτων σχετικά με τις τεχνικές πτυχές, ώστε οι ηλικιωμένοι/ες να τολμήσουν να μπουν στο διαδίκτυο και να ακολουθήσουν την κρίση τους. Σύμφωνα με τις γερμανικές συνεντεύξεις, το βασικό πρόβλημα δεν είναι επομένως η κριτική σκέψη αλλά η ενδυνάμωση: οι ηλικιωμένοι/ες μαθητές/τριες θέλουν να μάθουν για τις παγίδες των κοινωνικών δικτύων και του Διαδικτύου, επίσης όσον αφορά την αναγνώριση της παραπληροφόρησης, ώστε να αισθάνονται μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στην καθημερινή χρήση των κοινωνικών μέσων.

Για την Κύπρο, οι μεγαλύτερες απειλές για τους/τις ηλικιωμένους/ες πολίτες και, συνεπώς, οι ανάγκες μάθησης για αυτούς/ες είναι: Η ασφάλεια των δεδομένων, η προστασία της ιδιωτικής ζωής και η συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων τους: Πώς να διατηρούνται ασφαλείς και να αποφεύγουν απάτες και παγίδες, πώς να αναγνωρίζουν απειλές και δυσκολίες.

Η πλειοψηφία των Ελλήνων συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ανέφερε ότι σήμερα οι κύριες ανάγκες των ηλικιωμένων αφορούν

- τη χρήση του ψηφιακού κόσμου για καθημερινές δραστηριότητες όπως τα ιατρικά ραντεβού
- τη χρήση του διαδικτύου για φορολογικούς σκοπούς και τραπεζικές συναλλαγές
- επικοινωνία με την οικογένεια και τους φίλους μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων
- χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να βρουν πληροφορίες σχετικά με τα προσωπικά τους χόμπι, τις ηλεκτρονικές αγορές, την ψυχαγωγία
- τη χρήση του προσωπικού τους ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και την εκμάθηση νέων πληροφοριών μέσω του YouTube

Όσον αφορά τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση, η πλειοψηφία και των δύο ομάδων ανέφερε ότι οι ηλικιωμένοι/ες διστάζουν να χρησιμοποιήσουν τον ψηφιακό κόσμο για τις καθημερινές τους υποχρεώσεις, όπως οι φορολογικές ανάγκες και οι τραπεζικές συναλλαγές, λόγω των πεποιθήσεών τους για ύπουλα προγράμματα υπολογιστών και διαδικτυακές απάτες.

Για την Ελλάδα, δεν είναι αυτονόητο ότι οι ηλικιωμένοι/ες θα είναι εξοικειωμένοι με τον ψηφιακό κόσμο. Ο καλύτερος τρόπος για την εκπαίδευση των ηλικιωμένων και την ενίσχυση των γνώσεών τους θα πρέπει αρχικά να στοχεύει στη βελτίωση της κριτικής τους ικανότητας. Επιπλέον, η χρήση οπτικοακουστικού υλικού για τη διδασκαλία των ηλικιωμένων θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού. Ένας εκπαιδευτής ενηλίκων τόνισε επίσης την ανάγκη να δοθεί στους/στις ηλικιωμένους/ες επιπλέον χρόνος για να αφομοιώσουν τις νέες πληροφορίες που λαμβάνουν. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η δημιουργία πιο φιλικών στοιχείων για τους/τις ηλικιωμένους/ες, καθώς μπορεί να έχουν αρθρίτιδα ή άλλη ασθένεια που τους δυσκολεύει να χρησιμοποιήσουν το πληκτρολόγιο ή άλλες συσκευές για τη χρήση του ψηφιακού κόσμου.

Συμπέρασμα

Κατά το σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών ενός μαθήματος ΤΤΤ και κατά τη διεξαγωγή της σειράς εργαστηρίων, θα πρέπει να δίνεται προσοχή στην πραγματική κάλυψη των αναγκών των αντίστοιχων μαθησιακών ομάδων. Μια προσέγγιση προσανατολισμένη στις ανάγκες τονίζεται επίσης από μεγάλο αριθμό εμπειρογνομόνων σε αυτόν τον τομέα.⁵³ Τα κίνητρα των εκπαιδευομένων για την ενασχόληση με το θέμα των ψευδών ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα πρέπει να διερευνηθούν διεξοδικά και να αντιμετωπιστούν. Δεδομένου ότι έχει διαπιστωθεί σε όλες τις χώρες ότι η πλειονότητα των ηλικιωμένων πολιτών που συμμετείχαν στην έρευνα ενδιαφέρονται αρχικά για την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων πληροφορικής, το βήμα αυτό δεν πρέπει να παραλείπεται αλλά να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη.

⁵³ https://digitol.eu/wp-content/uploads/2020/09/DIGITOL_Overall_Report_.pdf, σ. 22.

5. Κύριες ανάγκες των εκπαιδευτών ενηλίκων

Αφού ζητήθηκαν οι μαθησιακές ανάγκες των ηλικιωμένων, σε αυτή την ενότητα η έκθεση εξετάζει τις ανάγκες των εκπαιδευτών ενηλίκων που εργάζονται με ηλικιωμένους/ες για το θέμα των ψευδών ειδήσεων και της κριτικής σκέψης. Παρέχει έναν κατάλογο ικανοτήτων που πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων όταν εργάζονται με ηλικιωμένους/ες. Ο κατάλογος αναπτύχθηκε ως αποτέλεσμα έρευνας πεδίου και έρευνας γραφείου και εμπνεύστηκε από την εργασία σε άλλα πνευματικά αποτελέσματα του έργου SAFE.

Το κεφάλαιο 5 παρέχει επίσης μια επισκόπηση των ικανοτήτων που οι εκπαιδευτές/τριες πρέπει ακόμη να αποκτήσουν ή των πληροφοριών που τους λείπουν σύμφωνα με τη δική τους αξιολόγηση, προκειμένου να είναι σε θέση να εφαρμόσουν μια μαθησιακή προσφορά για τους ανώτερους εκπαιδευόμενους. Για λόγους σαφήνειας, το κεφάλαιο αυτό έχει διατυπωθεί με τη μορφή κουκκίδων.

1) Γενικές ανάγκες κατά την εργασία με ηλικιωμένους/ες μαθητές/τριες

- Επικοινωνία στο επίπεδο των ματιών
- Καλές κοινωνικές δεξιότητες για να κάνουν τους ανώτερους/ες μαθητές/τριες να αισθάνονται άνετα, να ενδυναμώνονται και να εκτιμώνται
- Επίγνωση των συναισθημάτων: Αντιμετώπιση των φόβων και των ανασφαλειών των ηλικιωμένων
- Να γνωρίζουν πώς να ενθαρρύνουν τους ηλικιωμένους/ες να είναι αυτοαποτελεσματικοί και να έχουν εμπιστοσύνη στην ικανότητά τους να επιλύουν προβλήματα
- Προσανατολισμός στις ανάγκες
- Να είστε θετικοί και ενθαρρυντικοί => όχι πολύ επικριτικοί
- Να είστε ευέλικτοι και ικανοί να προσαρμόζετε το μαθησιακό περιεχόμενο στις ανάγκες της ομάδας (οι συμμετέχοντες/ουσες μπορεί να γνωρίζουν περισσότερα από τα αναμενόμενα ή το αντίθετο).

- Να είσαι χιουμοριστικός και ομιλητικός
- Έτοιμοι να μοιραστούν τις προσωπικές τους ιστορίες
- Προώθηση της υποστήριξης από ομοτίμους καθώς και της μάθησης μεταξύ των γενεών
- Ευαισθητοποίηση για πιθανές βλάβες ακοής ή όρασης (καθώς ορισμένοι/ες συμμετέχοντες/ουσες μπορεί να μην το παραδεχτούν αμέσως)
- Γνώσεις σχετικά με παιχνίδια που συνηθίζουν οι ηλικιωμένοι/ες μαθητές/τριες (π.χ. σταυρόλεξα, γρίφοι) και που μπορούν να συνδυαστούν με περιεχόμενο αυτοεκπαίδευσης.
- Οι εργαζόμενοι στη γνώση πρέπει να μαθαίνουν γρήγορα και να προσαρμόζονται στις ραγδαίες αλλαγές που παρατηρούμε σήμερα
- Ανοιχτότητα, σεβασμός, υπομονή και ενσυναίσθηση απέναντι στους/στις ηλικιωμένους/ες
- Συνειδητοποίηση των (δικών σας) στερεοτύπων σχετικά με την ηλικία, το φύλο, το κοινωνικό/εκπαιδευτικό υπόβαθρο κ.λπ.
- Εξοικείωση με τη διαχείριση συγκρούσεων

2) Ανάγκες στο πλαίσιο των εκπαιδεύσεων για την κριτική σκέψη/ψηφιακές ικανότητες

- Γνώσεις σχετικά με τις διάφορες μορφές ψευδών ειδήσεων, τους μηχανισμούς, τις ιστορικές και νέες εξελίξεις των ψευδών ειδήσεων (π.χ. deep fake), τα υπάρχοντα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της ανίχνευσης ψευδών ειδήσεων.
- Γνωρίζοντας πώς να συνδέσετε τα θέματα των Fake News με την καθημερινή ζωή των ηλικιωμένων
- Γνωρίζοντας διάφορες μελέτες περιπτώσεων και τρέχοντα παραδείγματα ψευδών ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- Βαθιά γνώση σχετικά με τους κύριους ιστότοπους/αγγελιοφόρους κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούν οι ηλικιωμένοι/ες (Facebook, WhatsApp), αλλά και για άλλες

πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης που μπορεί να χρησιμοποιούν (π.χ. Instagram, Twitter).

3) Ανάγκες από την άποψη "Τι χρειάζονται ακόμη οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων προκειμένου να είναι σε θέση να μεταφέρουν μια κατάρτιση σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την κριτική σκέψη";

a) Διδακτική

- Εντοπισμός των κατευθύνσεων κατάρτισης και των διδακτικών-εκπαιδευτικών μεθοδολογιών-εμβάθυνση των γνώσεων των τεχνικών κατάρτισης που απευθύνονται σε άτομα με βασικό επίπεδο ψηφιακού αλφαριθμητισμού.
- Να γνωρίζει πώς να προετοιμάζει τις προσεγγίσεις του προγράμματος σπουδών και τις διδακτικές μεθοδολογίες για την κατάρτιση στην κριτική σκέψη

b) Ψευδείς ειδήσεις

- να πλαισιώσει το φαινόμενο των ψευδών ειδήσεων και των λεγόμενων "θαλάμων απήχησης" από κοινωνικοπολιτιστική, τεχνικοεπικοινωνιακή, οικονομική και πολιτική άποψη
- Οι μηχανισμοί ταχείας εξάπλωσης και ιογενούς μόλυνσης των ψευδών ειδήσεων
- Οι πόροι πληροφόρησης και παραπληροφόρησης ως ισχυρά πολιτικά όπλα
- Φύση και δομή των ψευδών ειδήσεων: Πώς δημιουργούνται οι ψευδείς ειδήσεις
- Γνωρίστε τις κύριες στρατηγικές για την αντιμετώπιση των ψευδών ειδήσεων
- Ορισμός ενός πλαισίου που αφορά τις νοητικές προκαταλήψεις και τους συναισθηματικούς μηχανισμούς που επιτρέπουν και αυξάνουν το παγκόσμιο φαινόμενο των ψευδών ειδήσεων
- Λάβετε παραδείγματα ιστότοπων που εμφανώς εμφανίζουν ψευδείς ειδήσεις σε ένα εγχειρίδιο. Σε αυτές θα μπορούσαν στη συνέχεια να πλοηγηθούν και να συζητηθούν συγκεκριμένα με τους συμμετέχοντες/ουσες στην πράξη.

c) Social Media

- Κοινωνικά δίκτυα, κοινότητες πρακτικής, έξυπνοι όχλοι, κοινωνικά σιλό και θάλαμοι ηχούς
- Τα "likes" στα κοινωνικά δίκτυα και η κατασκευή προγνωστικών μοντέλων προσωπικότητας

d) Κριτική σκέψη

- Πειθαρχικές και διαθεματικές διδακτικές-εκπαιδευτικές στρατηγικές για τη διαμόρφωση κριτικής και μη χειραγωγικής σκέψης

e) Διάφορα

- Να λάβετε ένα εγχειρίδιο που θα καλύπτει τα βασικά ζητήματα: Πώς μπορώ να ξεκινήσω με το θέμα; Από πού μπορώ να παραλάβω τους συμμετέχοντες/ουσες; Τι είναι γνωστό, σε τι να βασιστώ;
- Λίστα διευθύνσεων Διαδικτύου για τον έλεγχο των γεγονότων

6. Βέλτιστες πρακτικές και παγίδες

Το κεφάλαιο αυτό βασίζεται στα αποτελέσματα της έρευνας γραφείου και στα σχόλια που έλαβαν οι εταίροι κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου. Συνοψίζει τι, σύμφωνα με την εμπειρία και τους εμπειρογνώμονες, λειτουργεί καλά κατά την εκπαίδευση των ηλικιωμένων σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την αύξηση των δεξιοτήτων κριτικής τους σκέψης και τι πρέπει να αποφεύγεται. Το κεφάλαιο 6 περιλαμβάνει επίσης προτάσεις και ιδέες τόσο από τους/τις ηλικιωμένους/ες όσο και από τους/τις εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων για τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προσφορών για τους ηλικιωμένους/ες σχετικά με την κριτική σκέψη και τις δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού. Είναι δομημένο στους εξής τομείς: προτάσεις για τη διδακτική, προτάσεις για το περιεχόμενο, προτάσεις για τη δομή ενός εργαστηρίου και προτάσεις για το σκηνικό/μορφή.

Για λόγους σαφήνειας, παρατίθεται υπό μορφή σημείων.

Τι λειτουργεί καλύτερα όταν εκπαιδεύετε τους/τις ηλικιωμένους/ες σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την κριτική σκέψη;

1) Διδακτική

- Τα μέτρα και το μαθησιακό περιεχόμενο πρέπει να είναι σχεδιασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε οι ηλικιωμένοι/ες να μπορούν να τα συσχετίσουν με αυτά, π.χ. από προηγούμενη εμπειρία. Αναμένουν τα μαθήματα να περιέχουν πρακτικά παραδείγματα περιπτώσεων στα οποία μπορούν να ανατρέξουν και να συνδέσουν το αφηρημένο περιεχόμενο με την καθημερινή ζωή. Οι εκπαιδευτές/τριες βιώνουν το ίδιο και έτσι προτιμούν να ξεκινούν ένα μάθημα ή μεμονωμένες συνεδρίες με τη συλλογή βιωματικών πληροφοριών και παραδειγμάτων από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες. Αυτά μπορεί να αναλυθούν ατομικά ή σε ομάδες και να συζητηθούν στη συνέχεια. Οι συμμετέχοντες/ουσες αισθάνονται έτσι ότι λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, συμμετέχουν και αντιλαμβάνονται ότι το μάθημα είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους. Οι εκπαιδευτές/τριες, με τη σειρά τους, μαθαίνουν τι

χρειάζονται οι συμμετέχοντες/ουσες και γνωρίζουν σχετικά γρήγορα πώς να τους οδηγήσουν στο στόχο με απλά μέσα.

- Διασφάλιση ότι οι συμμετέχοντες/ουσες είναι επαρκώς ικανοί με τα smartphones και τα tablets όταν τα παραδείγματα πρακτικής ολοκληρώνονται σε ψηφιακές συσκευές.
- Θα πρέπει να δίνεται χρόνος στους/στις ηλικιωμένους/ες για να ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους και να μεταφέρουν τις γνώσεις τους μεταξύ τους. Η αναγνώριση, η εκτίμηση και η ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων των μεγαλύτερων γενεών μέσω ομαδικών δραστηριοτήτων έχει μεγάλες δυνατότητες.
- Χρησιμοποιήστε ομαδικές συζητήσεις: Δώστε πληροφορίες σχετικά με το θέμα και συζητήστε τις. Καθώς οι ηλικιωμένοι/ες είναι συνήθως πρόθυμοι να μοιραστούν τις εμπειρίες και τις απόψεις τους, χρησιμοποιήστε το και αξιοποιήστε το.
- Οι εξηγήσεις που δίνονται από τον εκπαιδευτή πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένες και ρεαλιστικές.
- Επαναλήψεις: Επαναλάβετε το περιεχόμενο με παρόμοιους τρόπους για να βοηθήσετε τους μαθητές/τριες να ενισχύσουν τις γνώσεις τους (π.χ. οι ηλικιωμένοι/ες μαθαίνουν πώς να κατεβάζουν μια εφαρμογή, αφού τους ζητηθεί να κατεβάσουν το "WhatsApp" και τέλος τους ζητείται να κατεβάσουν οποιοδήποτε είδος εφαρμογής θεωρούν χρήσιμο.
- Ενθαρρύνετε τους συμμετέχοντες/ουσες να κάνουν ερωτήσεις ανά πάσα στιγμή.
- Η γλώσσα θα πρέπει να είναι σαφής και χωρίς πολλή ορολογία (αγγλικά). Οι αγγλικοί όροι ή οι τεχνικοί όροι δεν είναι απαραίτητο να αποφεύγονται, καθώς οι ανώτεροι μαθητές/τριες είναι περίεργοι να μάθουν τον ορισμό των κοινών όρων, αλλά θα πρέπει πάντα να εξηγούνται. Ιδανικά, οι συμμετέχοντες/ουσες λαμβάνουν έναν πίνακα/γλωσσάριο που εξηγεί τις ξένες λέξεις. Η εξήγηση βασικών όρων στην αρχή για να μειωθούν οι αναστολές από την αρχή και να φθάσει το επίπεδο γνώσεων στο ίδιο επίπεδο. Για να διασφαλιστεί αυτό, προτείνεται η συλλογή όρων που σχετίζονται με το θέμα και η συζήτησή τους, καθώς και η χρήση μιας συλλογής συχνών ερωτήσεων για την πρόβλεψη επαναλαμβανόμενων ερωτήσεων των συμμετεχόντων.

- Να κάνετε συγκρίσεις με άλλους τομείς της ζωής για να παρουσιάσετε ευκολότερα το διαδικτυακό θέμα. Δεδομένου ότι οι ηλικιωμένοι/ες συχνά συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τις συνηθισμένες τους πηγές αλλά πλέον τις καταναλώνουν και στο διαδίκτυο, το θέμα των ψευδών ειδήσεων θα μπορούσε να εισαχθεί με τη συζήτηση για το σε ποιους άλλους τομείς της ζωής οι συμμετέχοντες/ουσες έχουν έρθει αντιμέτωποι με ψευδείς ειδήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια γέφυρα από τα οικεία περιβάλλοντα διαβίωσης και εμπειρίες και τον διαδικτυακό κόσμο. Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε να αποδειχθεί ότι οι ψευδείς ειδήσεις υπήρχαν πάντα, αλλά ότι το Διαδίκτυο προσφέρει πιο εξελιγμένες τεχνικές δυνατότητες για τη συγκάλυψή τους.
- Εξασφάλιση υψηλού ποσοστού πρακτικής.
- Ο εκπαιδευτής ενηλίκων πρέπει να επικοινωνεί μια θετική εικόνα για την ηλικία, το φύλο, το εκπαιδευτικό και κοινωνικό υπόβαθρο.
- Οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων θα μπορούσαν να μοιραστούν τις προσωπικές τους ιστορίες, επειδή αυτό είναι που πραγματικά ακούει το κοινό σας, π.χ. όταν μιλάτε για μια εφαρμογή πλοήγησης, ο εκπαιδευτής μπορεί να πει μια ιστορία για την προσωπική του εμπειρία στην ιστιοπλοΐα.
- Περιτυλίξτε τη νέα μάθηση σε διασκεδαστικές ιστορίες.
- Οι εκπαιδευτές/τριες θα πρέπει να γνωρίζουν ότι πολλοί ηλικιωμένοι/ες αισθάνονται άβολα όταν δεν μπορούν πλέον να ακούσουν σωστά. Για να μειώσουν την ανασφάλεια, θα πρέπει να προσπαθούν να μιλούν αργά, καθαρά και αρκετά δυνατά. Όπως πάντα στη διδασκαλία και την εκπαίδευση, είναι σκόπιμο να κάνετε ερωτήσεις ("Είναι όλοι καλά;" "Έχουν καταλάβει όλοι;").
- Μην φοβάστε αλλά χρησιμοποιήστε την ετερογένεια της ομάδας-στόχου.
- Έχοντας κατά νου ότι ο κύριος λόγος που οι ηλικιωμένοι/ες χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έγκειται στην επιθυμία για σχέσεις και κοινωνική συμμετοχή.
- Παρουσίαση του περιεχομένου του μαθήματος με πολυτροπικό τρόπο: παρουσίαση των πληροφοριών ως κείμενο, σε φωτογραφίες και infographics, μέσω εκπαιδευτικών βίντεο, διαδραστικών παραδειγμάτων

- Παρακίνηση των συμμετεχόντων να εκπαιδεύσουν εθελοντικά άλλους/ες ηλικιωμένους/ες αφού ολοκληρώσουν την εκπαίδευση.

2) Μέθοδοι

- Εργαστήρια, παιχνίδια ρόλων, παιχνίδια προσομοίωσης, icebreakers, παρουσιάσεις, συζητήσεις και αντιπαραθέσεις, ανάλυση αναγνωσμένου υλικού, κριτική γραφή, διαδραστικές δραστηριότητες σε εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους και παιχνίδια διαπολιτισμικής ομαδοποίησης.
- Φτιάξτε μικρές ομάδες για να δημιουργήσετε μια χαλαρή και φιλική ατμόσφαιρα, να επιτρέψετε την καλύτερη ενσωμάτωση της ομάδας και να προκαλέσετε καλύτερη επικοινωνία και καλύτερη ευκαιρία να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο, να μοιράζονται ιδέες, να διαβουλεύονται, να λαμβάνουν αποφάσεις και να συμμετέχουν ενεργά.
- Μη τυπικές δραστηριότητες παιχνιδοποίησης, με βασική ή ενδιαμέση τεχνική γλώσσα

3) Περιεχόμενο

- Δώστε οδηγίες στους τελειόφοιτους για το πώς να εφαρμόζουν διάφορα αναλυτικά και πρακτικά εργαλεία για την αναγνώριση ψευδών ειδήσεων. Αντιμετωπίστε το θέμα των ψεύτικων ειδήσεων προκειμένου να ενθαρρύνετε την ανάπτυξη κριτικής και αυτόνομης σκέψης από τους/τις ηλικιωμένους/ες και μια πιο ενημερωμένη χρήση των πληροφοριών και των ειδήσεων που βρίσκονται στο διαδίκτυο.
- Π.χ. χρησιμοποιώντας το CRAP-test για να μπορέσουν οι ηλικιωμένοι/ες να ταξινομήσουν το περιεχόμενο της αλήθειας και να λάβουν αποφάσεις με βάση ένα ασφαλές επίπεδο πληροφοριών. Αύξηση της κριτικής ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ώστε οι ηλικιωμένοι/ες να αλλάζουν ταχύτητα και να παρακολουθούν σε αμφίβολες περιπτώσεις. Ειδικά όταν προβάλλονται συναισθηματικά επιχειρήματα, δώστε στους/στις ηλικιωμένους/ες τα διαθέσιμα εργαλεία για να ενδυναμωθούν και να εξακολουθούν να βλέπουν καθαρά ή τουλάχιστον να είναι σε εγρήγορση. Αυτό απαιτεί από τους εκπαιδευτές/τριες μεγάλη ευαισθησία, καθώς οι συμμετέχοντες/ουσες πρέπει

να αμφισβητούν την κρίση τους: Στο πλαίσιο του μαθήματος, οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων πρέπει επίσης να αμφισβητούν τον εαυτό τους και να τον ελέγχουν: Έχω ήδη μια άποψη που βλέπω να επιβεβαιώνεται στις πληροφορίες που έχω στα χέρια μου;

- Οι καθημερινές ιστορίες και τα παραδείγματα είναι σημαντικά για να πείσουν τους συμμετέχοντες/ουσες για τη σημασία της κριτικής σκέψης και να καταστήσουν σαφές ότι κανείς δεν είναι προστατευμένος από το να πέσει θύμα ψεύτικων ειδήσεων/απάτης στο διαδίκτυο.
- Τι είναι τα bots στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και πώς να τα αναγνωρίζετε;
- Τι περιλαμβάνουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (πέρα από το Facebook και το WhatsApp);
- Ποιοι διαφορετικοί τύποι ψευδών ειδήσεων υπάρχουν στα μέσα ενημέρωσης; (π.χ. αναρτήσεις, βίντεο, βαθιά πλαστά, εικόνες, ...)
- Γνωρίστε τους διάφορους τύπους παραπλανητικών ή ψευδών πληροφοριών.
- Η ιστορία των ψευδών ειδήσεων.
- Γιατί δημιουργούνται ψευδείς ειδήσεις και πώς λειτουργούν; Δείχνοντας στους συμμετέχοντες/ουσες πώς να παράγουν τις δικές τους ψευδείς ειδήσεις προκειμένου να κατανοήσουν τις αρχές πίσω από
- Μάθετε περισσότερα για τα εργαλεία ελέγχου των γεγονότων που τους βοηθούν να διακρίνουν τις αληθείς από τις ψευδείς πληροφορίες.
- Εξετάστε δείγματα ιστοσελίδων με ψεύτικες ειδήσεις, από απλές περιπτώσεις που είναι πιο εύκολο να γίνουν αντιληπτές έως πιο διακριτικές.
- Ποιος επωφελείται από την ύπαρξη ψευδών ειδήσεων;
- Γιατί οι ψευδείς ειδήσεις εξαπλώνονται τόσο γρήγορα;
- Πώς συμβάλλω στην εξάπλωση των ψευδών ειδήσεων;
- Εστιάστε στο Facebook και το WhatsApp, δεδομένου ότι αυτές είναι οι πιο δημοφιλείς πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ των ηλικιωμένων.
- Βρείτε μια καλή ισορροπία μεταξύ της προβολής των πλεονεκτημάτων του διαδικτυακού κόσμου, αλλά και των κινδύνων και των ζητημάτων ασφαλείας που αυτός ενέχει.

- Σκεφτείτε την ηθική της πληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων: Προώθηση της κριτικής σκέψης, των μέσων ενημέρωσης και του ψηφιακού γραμματισμού. Να προβληματιστούν σχετικά με τους πυλώνες της δημοκρατίας και τον θεμελιώδη ρόλο των ηλικιωμένων ως Ευρωπαίων πολιτών για τη διατήρηση της δημοκρατίας, προωθώντας την κοινωνική και ψηφιακή τους ένταξη.

4) Υλικό και φυλλάδιο

- Ένας οδηγός γρήγορης αναφοράς θα μπορούσε να μοιραστεί στο τέλος της τάξης για να έχουν οι μαθητές/τριες μια σύντομη επισκόπηση με ορισμένα βασικά σημεία. Αυτό θα μπορούσε να γίνει για κάθε θέμα, π.χ. τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της αυθεντικότητας μιας εικόνας καθώς και η περιγραφή ενός χρήσιμου εργαλείου για να γίνει αυτό.
- Το φυλλάδιο μπορεί να είναι μια εκτύπωση των διαφανειών του powerpoint που χρησιμοποιούνται, αλλά θα πρέπει πάνω απ' όλα να περιλαμβάνει πολλές εικόνες και ελάχιστη χρήση κειμένου.
- Δώστε προσοχή στο σωστό μέγεθος γραμματοσειράς.
- Πολλές εικόνες
- Μεγάλη γραμματοσειρά
- Λίγοι τεχνικοί όροι

5) Δομή

- Χαμηλού κατωφλίου και ελκυστικές προσφορές
- Εκπαιδεύσεις μικρής κλίμακας
- Προγραμματίστε πάντα αρκετό χρόνο για αυθόρμητες συζητήσεις και ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων.
- Εάν το εργαστήριο απαιτεί προηγούμενες ψηφιακές γνώσεις, φροντίστε να το αναφέρετε. Θα μπορούσαν να υπάρχουν δύο διαφορετικά επίπεδα: ένα για άτομα χωρίς ή με πολύ λίγη προηγούμενη εμπειρία και ένα για πιο προχωρημένους μαθητές/τριες.

- Ξεκινώντας με έναν εισαγωγικό γύρο, στους συμμετέχοντες/ουσες μπορεί να προσφερθεί το γνωστό "Du" (στα γερμανικά), καθώς η εμπειρία των εκπαιδευτών έδειξε ότι οι μεγαλύτεροι μαθητές/τριες τους συνήθως προτιμούν την πιο οικεία μορφή.
- Η οικοδόμηση σχέσεων είναι απαραίτητη μεταξύ εκπαιδευτή και συμμετεχόντων, ιδίως όταν πρόκειται για ευαίσθητα θέματα όπως οι "ψευδείς ειδήσεις". Τα παιχνίδια παγοθραύστη στην αρχή ενός μαθήματος είναι ένας καλός τρόπος για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης.
- Εάν υπάρχει εργαστήριο παρακολούθησης, πείτε στους συμμετέχοντες/ουσες ότι θα έχουν τη δυνατότητα να θέσουν ερωτήσεις που προέκυψαν από την προηγούμενη φορά.
- Προσπαθήστε να διατηρήσετε την ίδια δομή για κάθε τάξη, καθώς οι μεγαλύτεροι μαθητές/τριες προτιμούν να διατηρούν μια ρουτίνα.
- Οι συνεδρίες δεν πρέπει να διαρκούν περισσότερο από 60 λεπτά.
- Θα μπορούσε να βοηθήσει τους/τις ηλικιωμένους/ες αν μπορούν να επιβλέπονται στις δικές τους συσκευές.

6) Ρύθμιση και μορφή

- Παρέχετε μια κανάτα με νερό και μαθήματα.
- Βεβαιωθείτε ότι κάθε συμμετέχων έχει καλή θέα των διαφανειών.
- Προτιμήστε τα μαθήματα δια ζώσης σε σχέση με τα διαδικτυακά μαθήματα ή προσφέρετε το μάθημα και στις δύο εναλλακτικές λύσεις, διαδικτυακά και δια ζώσης. Αναγκαιότητα διαδικτυακής βοήθειας είτε με άμεση συνομιλία είτε με φόρουμ, στην περίπτωση των διαδικτυακών μαθημάτων.

Τέλος, οι προμηθευτές θα πρέπει να έχουν κατά νου ότι θα πρέπει να απευθύνονται στους ανώτερους εκπαιδευόμενους με τον σωστό τρόπο: Πολλές προσφορές απαιτούν να είστε ήδη συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο. Φυσικά, δεν μπορείτε να προσεγγίσετε τους "offliners" με αυτόν τον τρόπο. Οι καρτ ποστάλ και τα φυλλάδια, μια αγγελία στην ημερήσια εφημερίδα της περιοχής, η παρουσία σε κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων, σε κατοικίες ηλικιωμένων κ.λπ. μπορεί να είναι πολύ πιο αποτελεσματικά για να προσεγγίσετε αυτή την ομάδα-στόχο.

Παγίδες: ειδήσεις και κριτική σκέψη

- Αποφύγετε την κλασική διδακτική μορφή, ευνοώντας την ανταλλαγή απόψεων και ξεκινώντας από την άποψή τους. Προωθήστε μια στρατηγική με επίκεντρο το παιχνίδι.
- Δεν πρέπει να διδάσκονται πολλές νέες γνώσεις ανά συνεδρία άσκησης. Είναι προτιμότερο να προχωράτε σταδιακά, να βγάζετε ένα συμπέρασμα ενδιάμεσα και στη συνέχεια να προχωράτε στο επόμενο θέμα ή ενότητα.
- Να είστε προσεκτικοί με τις διορθωτικές ενέργειες και να εστιάζετε σε ό,τι πάει καλά.
- Μην αγνοείτε ότι οι ηλικιωμένοι/ες περιμένουν από το διαδίκτυο να εμπλουτίσει ή να διευκολύνει την καθημερινή τους ζωή. Δεν θέλουν ή δεν είναι σε θέση να ασχοληθούν με πολύπλοκα θέματα. Οι πάροχοι θα πρέπει επομένως να επικεντρωθούν στη φιλικότητα προς το χρήστη (χρηστικότητα). Δεν έρχονται όλοι οι ηλικιωμένοι/ες σε επαφή με το Διαδίκτυο οικειοθελώς. Σε αυτές τις περιπτώσεις, εκτός από τις γενικές απαιτήσεις ευχρηστίας κατάλληλης για τους/τις ηλικιωμένους/ες, θα πρέπει να γίνει κατανοητή η δυσπιστία απέναντι στην "τεχνολογία".
- Μακρά μαθήματα βίντεο που μπορεί να είναι δύσκολο να παρακολουθήσετε.
- Δημιουργία δραστηριοτήτων που απαιτούν μεγάλη συγκέντρωση και παροχή πολλών πληροφοριών. Οι δραστηριότητες με ηλικιωμένους/ες δεν λειτουργούν όταν οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων δεν λαμβάνουν υπόψη το κοινωνικό και ψυχολογικό περιβάλλον των ηλικιωμένων και δεν δημιουργούν συναισθηματικές συνδέσεις.



- Δεν λαμβάνεται υπόψη το κοινωνικό και ψυχολογικό περιβάλλον των ηλικιωμένων και εάν οι εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων δεν οικοδομούν συναισθηματικούς δεσμούς με τους εκπαιδευόμενούς τους.

7. Κατάλογος πόρων

Κατάλογος πηγών για τις ψευδείς ειδήσεις, την κριτική σκέψη και το διαδίκτυο για ανώτερους από προηγούμενα έργα/πρωτοβουλίες:

"SLACC - Σταματήστε τα ψέματα κατά της κλιματικής αλλαγής": Αυτό το έργο είναι αφιερωμένο στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Το SLACC στοχεύει στην αύξηση των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης των νέων και στην παροχή των απαραίτητων επικοινωνιακών δεξιοτήτων για την κατάρριψη των ψευδών ειδήσεων σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Το SLACC θέλει να προετοιμάσει τους/τις νέους/ες να γίνουν πρεσβευτές του κλίματος και να υπερασπιστούν τον πλανήτη μας από καταστροφικές πρακτικές. Ιστοσελίδα: <https://slacc-project.eu/>

"MEGA - Κάντε την Ευρώπη μεγάλη ξανά": Το πρόγραμμα επιδιώκει να ενισχύσει τους/τις νέους/ες ως δυνητικούς πρεσβευτές της ευρωπαϊκής ιδέας, βοηθώντας τους να ξεσκεπάσουν τις ευρωφοβικές, λαϊκιστικές διαστρεβλώσεις της εικόνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι στόχοι του είναι να ενισχύσει την κριτική σκέψη των νέων, ώστε να μπορούν να ξεσκεπάσουν καλύτερα τους ευρωφοβικούς μύθους και τις παρανοήσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και να αναπτύξουν θετικές στάσεις απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις αξίες που την διέπουν. Ιστοσελίδα: <https://www.bupnet.de/mega-make-europe-great-again>

"NOAF - No Alternative Facts": μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και παιδείας στα μέσα ενημέρωσης. Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, το έργο "No Alternative Facts" επιδιώκει να ευαισθητοποιήσει τους/τις νέους/ες πολίτες για το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η προπαγάνδα και η κακή χρήση των ψηφιακών μέσων στη δημιουργία πολιτισμικών συνθηκών για εξτρεμιστικές, ρατσιστικές, ξενοφοβικές και ριζοσπαστικές συμπεριφορές, προωθώντας ταυτόχρονα μια στοχαστική και κριτική χρήση των μέσων

ενημέρωσης.

Ιστοσελίδα: <https://www.noalternativefacts.net>

"SASSI - Πρωτοβουλία Ασημένιας Εποχής Ασημένιου Φασκόμηλου": Στόχος είναι η υποστήριξη ηλικιακά ευαίσθητων προσεγγίσεων για τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των ηλικιωμένων μαθητών και εργαζομένων. Ο κύριος στόχος του έργου είναι η ενδυνάμωση του γηράσκοντος εργατικού δυναμικού με την ανάπτυξη καινοτόμων στρατηγικών κατάρτισης που μπορούν να εφαρμοστούν με επιτυχία τόσο στη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη (CPD) για εργαζόμενους 50+ όσο και σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για ενεργούς ενήλικες που αναζητούν εργασία. Επιπλέον, το έργο επιδιώκει να αναπτύξει ηλικιακά ευαίσθητες προσεγγίσεις για τη μάθηση και τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη, προκειμένου να εμπλέξει ενεργά τους/τις ηλικιωμένους/ες εργαζόμενους/ες και τους αναζητούντες εργασία

Ιστοσελίδα: <http://www.sassi-project.eu/>

Το έργο **SASSI** οδήγησε σε δύο επακόλουθα έργα:

"SASSI-Working On - Silver Age Silver Sage Initiative.": Το έργο SASSI-Working On αντιμετωπίζει την πρόκληση της "εργασίας" αναπτύσσοντας και δοκιμάζοντας ηλικιακά ευαίσθητες προσεγγίσεις και προσεγγίσεις "εργασιακής ζωής" για την ανασκόπηση και την καθοδήγηση της σταδιοδρομίας, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ηλικιωμένων (ηλικίας 50+) που πρέπει ή θέλουν να συνεχίσουν να "εργάζονται" και στα 60, 70+ χρόνια τους. Οι εταίροι του έργου θα αναπτύξουν ένα καινοτόμο πρόγραμμα κατάρτισης για εκπαιδευτές/τριες και συμβούλους επαγγελματικής σταδιοδρομίας, με στόχο την επέκταση και την ενίσχυση της πρόσβασης των ηλικιωμένων σε πιο ευαίσθητες συμβουλές επαγγελματικής σταδιοδρομίας, ενημέρωση δεξιοτήτων και ευκαιρίες απόκτησης εργασιακής εμπειρίας.

Δικτυακός τόπος: <https://www.sassi-workingon.net/blog/2020/02/26/sassi-working-on-learning-projects/>

"SASSI LLC - Καριέρα σε μεταγενέστερη ηλικία": Διάρκεια του έργου: 11/21-10/23

"Silver Coding": για να ενισχύσει τις ικανότητές τους στον προγραμματισμό.

"e-Protect": Το έργο e-Protect στοχεύει στην αντιμετώπιση των αναγκών προστασίας των καταναλωτών και των δεδομένων κατά τη χρήση του διαδικτύου από τους/τις ηλικιωμένους/ες μέσω της εξοικείωσής τους με τη χρήση εργαλείων ΤΠΕ, παρέχοντάς τους προσαρμοσμένες ευκαιρίες κατάρτισης που θα ανταποκρίνονται στις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Δικτυακός τόπος: <https://eprotect-project.eu/>

"Youth MythBusters": Για τη βελτίωση της δημοκρατίας και την καταπολέμηση της χειραγώγησης, της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων, το πρόγραμμα "Youth MythBusters" (YMB) έχει ως στόχο να ενθαρρύνει τους/τις νέους/ες και όσους κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό (NEETs) να συμμετέχουν στην πολιτική και πολιτειακή ζωή. Το έργο θα εκπαιδεύσει συγκεκριμένα νέους/ες που ασκούν επιρροή μέσω ενός προγράμματος ανάπτυξης ικανοτήτων ώστε να δραστηριοποιηθούν στην πολιτική και δημοκρατική ζωή και να αναλάβουν ηγετικό ρόλο για να ενεργοποιήσουν και να εμπλέξουν τους συνομηλίκους τους ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που θέτει η χαμηλή πολιτική και πολιτειακή δέσμευση και να συμμετέχουν επίσης ενεργά σε αυτούς τους τομείς της ζωής. Δικτυακός τόπος: <https://www.youthmythbusters.eu/>

"Wires Crossed": WIRES-CROSSED: Ένα διετές πρόγραμμα KA2 Erasmus+ με τίτλο "WIRES-CROSSED" έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός κοινοτικού πλαισίου μέσων ενημέρωσης που θα παρέχει στις τοπικές κοινότητες τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητες που χρειάζονται για να δημιουργήσουν, να διευθύνουν και να διατηρήσουν μια εκτεταμένη υπηρεσία μέσων ενημέρωσης για τους κατοίκους τους. Ο κύριος στόχος του είναι να ενδυναμώσει τους/τις ντόπιους/ες και να τους/τις ενώσει κάτω από μια ομπρέλα κοινοτικών μέσων ενημέρωσης με σκοπό τη διάδοση ακριβών ειδήσεων για τη γειτονιά και τον τόπο τους.

Η πρωτοβουλία θα ακολουθήσει μια στρατηγική ανάπτυξης της κοινότητας με βάση τα περιουσιακά στοιχεία, ώστε να αξιοποιηθούν οι πόροι των κοινοτήτων στις οποίες εδρεύουν οι εταίροι και να ενωθούν κάτω από μια κοινή σημαία κοινοτικών μέσων ενημέρωσης με στόχο τη διάδοση ακριβών τοπικών ειδήσεων στους πολίτες.

Ιστοσελίδα: <https://wirescrossed.eu/>

"Οι λέξεις είναι πέτρες" και **"COMMIT"**: Και τα δύο προγράμματα διαθέτουν πηγές και χρήσιμο περιεχόμενο σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και τις δεξιότητες κριτικής σκέψης κατά τη χρήση του διαδικτύου ή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Στο [εκπαιδευτικό υλικό](#) "Οι λέξεις είναι πέτρες", μπορείτε να βρείτε πληροφορίες σχετικά με το πώς δημιουργούνται οι ψευδείς ειδήσεις. Στο [εκπαιδευτικό υλικό](#) του COMMIT, μπορείτε να βρείτε χρήσιμες πληροφορίες και ασκήσεις για εργαστήρια σχετικά με τις ψηφιακές δεξιότητες, τις ψευδείς ειδήσεις, την προπαγάνδα και πολλά άλλα. Όλα αυτά τα υλικά παρέχουν σημαντικό περιεχόμενο που μπορεί να προσαρμοστεί για την κύρια ομάδα-στόχο μας, τους ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας.

Δικτυακοί τόποι: <https://www.wordsarestones.eu/>; <https://commitproject.eu/resources/>

Ψηφιακός ηλικιωμένος πολίτης - Εκπαιδευτικό σεμινάριο: Περιέχει έναν κατάλογο τριών ενοτήτων που μπορούν να βοηθήσουν τους/τις ηλικιωμένους/ες να νιώσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στη χρήση των τεχνολογιών ΤΠΕ σε καθημερινή βάση. Περιέχει επίσης πέντε ενότητες που μπορούν να βοηθήσουν τους/τις εκπαιδευτές/τριες ενηλίκων να νιώσουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στην παροχή εκπαίδευσεων σχετικά με τις τεχνολογίες ΤΠΕ στους/στις εκπαιδευόμενους/ες σας.

Ιστοσελίδα: <https://dsc.erasmus.site/digital-life-training-course/>

ERASMUS+ 2019: **"ΑΡΓΗ ΜΑΘΗΣΗ: Ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εκπαιδευτών πληροφορικής για ηλικιωμένους/ες"**

Ιστοσελίδα: <https://slowlearning.eu/slowlearning-project-for-seniors/>



ERASMUS+ KA2 2020: "TuDOrs. Μετατρέποντας τις μαθησιακές δυσκολίες σε ευκαιρίες"

Ιστοσελίδα: <https://tudors.academy/tudors-project-is-approved/>

ERASMUS+ BEPRESEL: "Μια καλύτερη προετοιμασία για την τρίτη ηλικία"

Ιστοσελίδα: <https://bepresel.eu/>

Βίντεο

Βίντεο για το "Fake News - Facts and Fiction" στα βρετανικά αγγλικά:

<https://www.youtube.com/watch?v=8X5B93C6OKI>

Βίντεο σχετικά με την παραπληροφόρηση που στοχεύει στον ηλικιωμένο πληθυσμό της

Ευρώπης: [https://www.age-platform.eu/event/seniors-under-attack-disinformation-targeted-](https://www.age-platform.eu/event/seniors-under-attack-disinformation-targeted-europe%E2%80%99s-older-people)

[europe%E2%80%99s-older-people](https://www.age-platform.eu/event/seniors-under-attack-disinformation-targeted-europe%E2%80%99s-older-people) (Ο σύνδεσμος για το βίντεο παρέχεται σε αυτόν τον ιστότοπο)

Πραγματικό ή ψεύτικο παιχνίδι: <https://assistant.google.com/services/a/uid/000000beda000027>

Γεννήτρια ψευδών ειδήσεων: <https://www.youtube.com/watch?v=UAY6PI5UtSU>

Πώς λειτουργούν οι ψεύτικες ειδήσεις: <https://www.youtube.com/watch?v=frjITitjisY>

Βίντεο για την πλευρική ανάγνωση: <https://www.youtube.com/watch?v=SHNprb2hgZU&t=8s>

Fit gegen fake news - Καταγραφή μιας συζήτησης σε πάνελ:

<https://www.youtube.com/watch?v=Hn8ubUxEYfY>